

KERKBEHEER

In deze uitgave:

- Sytze ten Hoeve uit zijn zorgen over roerend kerkelijk erfgoed
- Eerste deel verslag actie Kerkbalans 2014
- Beknopte handleiding voor de actie Kerkbalans 2014
- Kerk verwarmen op maat en energiebesparing

VERENIGING VOOR

KERKRENTMEESTERLIJK

BEHEER IN DE PKN

De Leeuwenbergh Utrecht (boven) en de Rank Nieuwegein

nieuwe inbouw Zuiderkerk Enkhuizen

van hoogevest architecten

Bureau voor
Architectuur en
Restauratie

Bureau voor
Consultancy

Bureau voor
Architectuurhistorie
Kariatiden

www.vanhoogevest.nl
volg ons op

Joriskerk Amersfoort

Subsidie voor uw monument? Regel het nu!

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed stelt ook dit jaar weer subsidie beschikbaar voor onderzoek naar de herbestemmings- of voortbestemmingsmogelijkheden van uw monumentale (kerk)gebouw. De subsidie bedraagt maar liefst 70% van de totale onderzoekskosten.

Dit is uw kans om er op een betaalbare manier achter te komen welke mogelijkheden uw kerkgebouw biedt!

Wilt u weten of uw gebouw ook onder de regeling valt en of de subsidie voor u interessant kan zijn? Neem dan vrijblijvend contact met ons op. De aanvraag moet voor 1 december ingediend zijn.

Wij kunnen voor u de gehele aanvraag verzorgen. Vorig jaar zijn alle door ons verzorgde aanvragen volledig toegekend! Voor de volledige regeling verwijzen wij u naar onze website: www.KAAder.nl.

KAAder kerkadvies

Zomerhofstraat 86 | 3032 CM Rotterdam | T 06 24491848 | E info@kaader.nl | KvK Den Haag 27348494

Kerkgeluidstechniek op z'n best!

de techniek als hulpmiddel, ook in uw kerk

De kerkgeluidstechniek schrijdt voort ... met rasse schreden! Dialoog Church Sound is als specialist op kerkgeluidstechniek niet achtergebleven en heeft met meer dan 1800 kerken in Nederland een groot werkgebied. Met gebruikmaking van de nieuwste digitale techniek en zijn zowel grote galmrijke als kleinere kerken inmiddels voorzien van kerkgeluidsystem en die zorgen voor een uitstekende spraakverstaanbaarheid en dat tegen budgettair verantwoorde aanschafprijzen.

Kennis is van
geen waarde ...

tenzij je deze in
praktijk brengt!

Dialoog Church Sound

Bolognalaan 6

5632 RL Eindhoven

www.cantorsound.nl

040 - 24 20 840

info@cantorsound.nl

Optimaal sparen? SKG!

Gemeenten en kerken die behoren tot de Protestantse Kerk in Nederland kunnen bij Stichting Kerkelijk Geldbeheer sparen, lenen en hun betalingsverkeer regelen. Bovendien biedt SKG Online u de mogelijkheid digitaal betalingen te verrichten. SKG werkt zonder winstoogmerk. Met gunstige rentepercentages en lage kosten voor betalingsverkeer.

Want ons motto is: *Geld van de kerk voor de kerk!*

www.skggouda.nl

KERKBEHEER

Colofon

Dagelijks bestuur VKB

Mr. P.A. de Lange, Piershil, voorzitter
Drs. C. de Raadt, Bodegraven, vice-voorzitter
W.G. Roseboom, Nieuwegein, secretaris
Drs. H. van der Wal, Heino, 2e secretaris
Ing. D.J. van Cuilenburg AA/MA, Leiden, penningmeester,
Drs. H. van der Burg, Bedum, 2e penningmeester
mevr. E.J. Steensma-Dijk, Hoofddorp, lid
Prof. ir. M.J.L. Tiernego, Breda, lid
Ir. B.P. de Wit RTD, Sprang-Capelle, lid.

Ereleden

D.G. Bijl, Th.L. van Hazel en
drs. G. van Soest

Redactie

W.G. Roseboom, voorzitter, J.C. Riemersma,
H.L. Roth en R.M. Belder, eindredacteur

Centraal Bureau

Nicolaas Maessingel 271D,
3311 KS Dordrecht
E-mail: info@kerkrentmeester.nl;
Tel. 078 - 639 36 66, fax. 078 - 631 59 49
Website: www.kerkrentmeester.nl

Postadres administratie en redactie

Postbus 176, 3300 AD Dordrecht

Abonnementen

Abonnementsprijs per jaar voor leden van de VKB: 1 t/m 5 abonnementen € 24,- per abonnement; 6 t/m 10 abonnementen € 22,- per abonnement en 11 en meer abonnementen € 20,- per abonnement. Abonnementsprijs voor niet-leden € 27,- per abonnement. Deze prijzen zijn exclusief 6 pct. BTW. ISSN 1568-8712

Vormgeving

Grafisch Bureau DUS BV, Rotterdam

Druk

Roto Smeets Grafiservices

Oplage

7.000 ex.
© oktober 2014

Foto omslag

Protestantse kerk van Hindeloopen

INHOUD

De websites vernieuwd, om u beter van dienst te zijn	297
Grote zorgen over roerend erfgoed	299
Hervormde kerk Ter Aar ondergaat grondige restauratie	303
Agenda voor kerkrentmeesters	304
Verslag Kerkbalans 2014 RPG (1)	305
Beknopte handleiding Kerkbalans	306
De orgelbank	308
Orgel Dorpskerk IJsselmuiden gerestaureerd	308
Kerkgebouw Hardegarijp grondig aangepakt	308
Kerk verwarmen op maat en energiebesparing	309
Met Kerkbalans het jaar rond	311
De kerkelijk werker: werken met Zin	312
Kalender voor de kerkrentmeester	312
Week van de begraafplaats 2014	313
Subsidie mogelijk voor uw kerkelijk monument	314
Koninklijke onderscheiding	315
Insignes van de Protestantse Kerk in Nederland	315
Onderscheidingen van de VKB	316

Voorzitterskolom

Mr. Peter A. de Lange

De websites vernieuwd, om u beter van dienst te zijn

In "Kerkbeheer" van juli / augustus 2014 schreven we over het onderwerp: Kerkbalans 2015 anders. Op dat moment kon er nog met enige afstand worden gekeken naar het onderwerp en was er nog tijd om na te denken over de specifieke campagne in de eigen gemeente. Inmiddels zijn we weer verder in de tijd. De concrete uitwerking van de inhoud van brieven en folders is aan de orde; materialen worden besteld. De voorbereiding is in volle gang om op 18 januari 2015 uit de startblokken te kunnen.

De website voor Kerkbalans is volledig vernieuwd. Niet alleen met het beeldmateriaal van het nieuwe thema "Mijn kerk...", maar ook met een nieuwe invulling van de ondersteuning van uw organisatie. Bij de mailing van begin september trof u een Stappenplan Kerkbalans aan. Een overzichtelijke uitgave waarin succesvolle manieren van actievoeren vanuit het verleden worden gedeeld. Voor veel gemeenten is het namelijk een terugkerende vraag: hoe pakken we Kerkbalans dit jaar aan? Die vraag wordt indringender bij het steeds meer invoeren van maatwerk elementen in de campagne. Eigen foto's, eigen teksten voor brieven per doelgroep, etc. Het genoemde stappenplan verwijst voortdurend naar extra informatie die u kunt vinden op de website www.kerkbalans.nl onder Organiseren. Website en stappenplan zijn daarbij op elkaar afgestemd. Concrete hulpmiddelen, zoals voorbeelden en modelteksten voor brieven en kerkblad-artikelen, treft u hier aan.

Een belangrijk element van www.kerkbalans.nl is de vernieuwde webshop. Niet alleen met het oog op het bestellen van campagnematerialen uit het vernieuwde en uitgebreide assortiment, maar ook met het oog op de ruimere mogelijkheden om de folder een eigen opmaak te geven. Naast de mogelijkheden voor de organiserende colleges, is er ook informatie voor gemeenteleden op de website te vinden. Zo kunnen gemeenteleden bijvoorbeeld betrokken worden bij het delen van het filmpje over Kerkbalans via Facebook. Verder is er ook een vernieuwingsslag gemaakt bij de techniek van de website. Het nieuwe ontwerp biedt een website die zich aanpast aan het gebruikte formaat beeldscherm. Dat is met name van belang door de toename van mobiele apparaten als smartphones en tablets.

De website van de VKB, www.kerkrentmeester.nl, is eveneens ingrijpend gewijzigd. Dezelfde aanpassingen in

de techniek als hiervoor beschreven voor Kerkbalans zijn hier aangebracht met het oog op het toenemende gebruik van mobiele apparaten, maar daarnaast ook een stevige inhoudelijke verandering. Ook hier heeft de webshop een meer centrale positie in de dienstverlening gekregen.

Wanneer u als kerkrentmeester op zoek bent naar gerichte informatie over onderwerpen uit de kerkrentmeesterlijke beleidsvelden Gebouwen, Geld, Mensen en Organisatie, kunt u nu via een menu per onderwerp de actuele stand van zaken vinden, met verwijzingen (waaronder rechtstreekse doorlinks) naar andere websites en naar toegevoegde documenten. Bij de start zijn de onderwerpen allemaal op hoofdlijnen ingevuld, maar hier liggen mogelijkheden om de inhoud voortdurend uit te bouwen naar aanleiding van nieuwe ontwikkelingen en/of door de leden gestelde vragen. Van die mogelijkheden zullen we zeker gebruik gaan maken.

U treft op de website uiteraard ook nog andere zaken aan als advertenties, nieuwsberichten en dossiers. Mocht u de website nog niet bezocht hebben in de afgelopen weken, dan is het dringende advies: Ga kijken, rondsnuffelen en reageren. Kortom, de websites van Kerkbalans, van de VKB - en niet te vergeten ook die van Kerkmarkt - zijn ingrijpend gewijzigd om u beter van dienst te kunnen zijn!

De kracht in vellen offset.

Roto Smeets

Roto Smeets Grafiservices

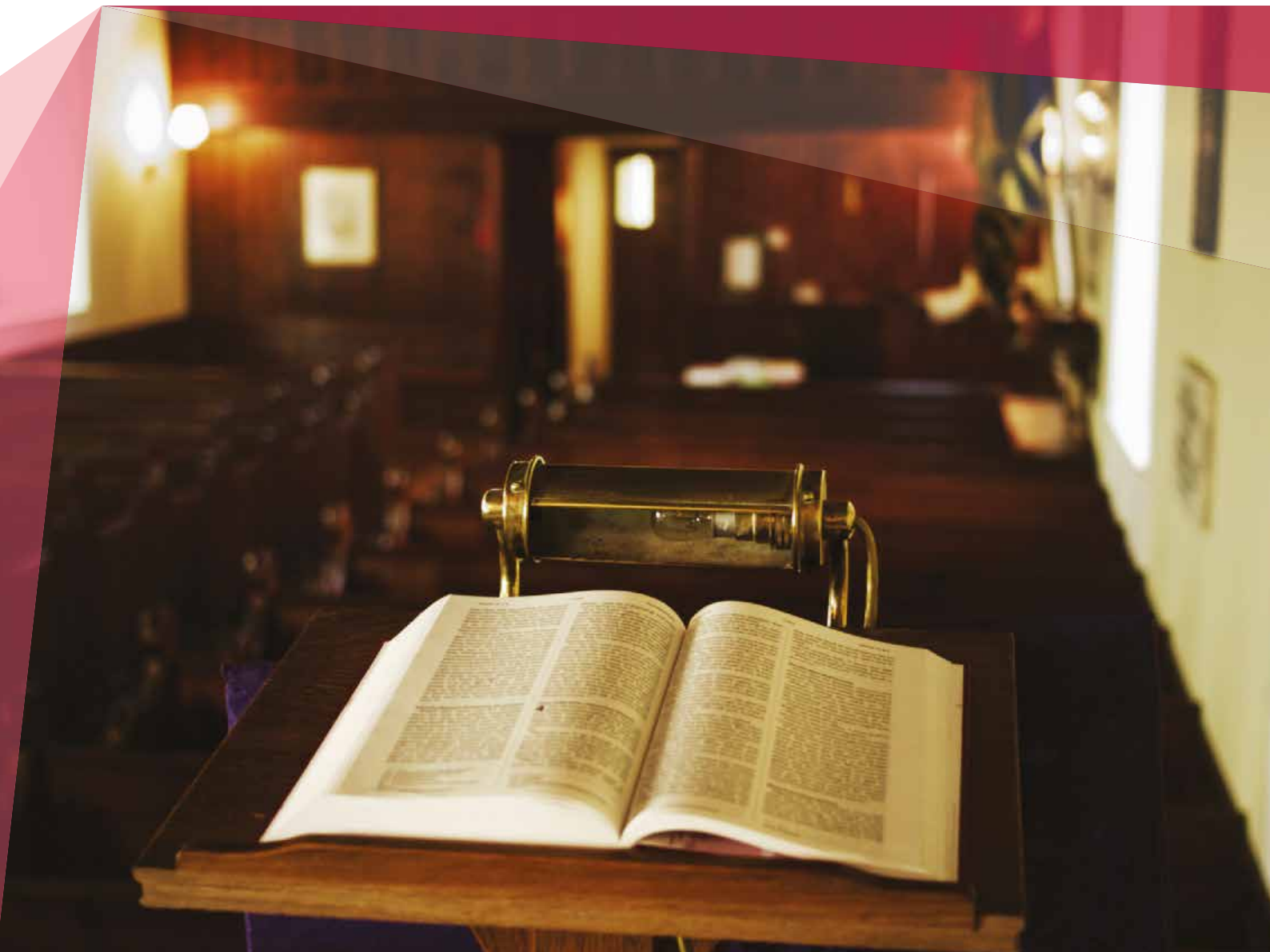
Een bedrijf dat vecht voor de successen van zijn klanten. Of het nu gaat om vellen offset, pre-media, nabewerking, pre-distributie of distributie... Superstrong, sharp, safe & fast.

Grafiservices

T 030 - 282 28 22

T 040 - 250 50 00

www.rsgrafiservices.nl

De VKB biedt in samenwerking met Marsh en Mercer een breed assortiment aan verzekeringen. Deze verzekeringen zijn op maat gemaakt voor de VKB-leden en hebben zeer scherpe premies. Op de internetsite www.vkb-verzekeringen.nl kunt u verzekeringen afsluiten, schaden melden en informatie handig terugvinden. Voor gemeenten, betrokken medewerkers, predikanten, maar ook vrijwilligers zijn adequate verzekeringen beschikbaar. De meeste VKB-leden maken al gebruik van onderstaande verzekeringen:

Marsh:

- bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering
- brandverzekering
- fraude- en berovingverzekering
- wettelijke aansprakelijkheidsverzekering
- rechtsbijstandverzekering
- werkgeversaansprakelijkheid

Mercer:

- groepsreis/ongevallenverzekering
- ongevallenverzekering voor vrijwilligers
- persoonlijke ongevallenverzekering
- vervangingsverzekering predikanten
- verzuimverzekering
- WGA-gatverzekering
- WGA-ERD verzekering
- zorgverzekering

Uw contactpersoonPieter Stoeltie | T: 020 - 54 17 539 | E: info.vkb@mmc.com**Uw contactpersoon**Sai Fong Lam | T: 010 - 40 60 962 | E: info.vkb@mmc.com

Grote zorgen over roerend kerkelijk erfgoed

Zonder kennis, geen keuze

Op 14 mei jl. had de redactie van "Kerkbeheer" een gesprek met de heer Sytse ten Hoeve (1945) uit Nijland. De heer Ten Hoeve is o.a. bestuurslid van het Regionaal College voor de Behandeling van Beheerszaken (RCBB) en bestuurslid van de Stichting Alde Fryske Tsjerken. Hij was museumdirecteur en jaren lang kerkvoogd. Hij publiceert op het gebied van lokale kunst- en kerkgeschiedenis, met name over kerkgebouwen en hun interieurs. Onlangs is zijn boek "De Nicolaaskerk van Nijland" verschenen. Daarover stond in de editie van juni (pag. 205) een recensie.

Sytse ten Hoeve

De heer Ten Hoeve maakt zich grote zorgen over het feit dat, nu veel kerken hun deuren moeten sluiten, avondmaalsbekers en andere cultuurschatten zoek raken. Het gebeurt dat men dit roerend cultureel erfgoed, dat als monument geregistreerd staat, mee naar huis neemt, weggeeft of soms verkoopt. Het komt ook voor dat deze voorwerpen voor een appel en een ei van de hand worden gedaan omdat kerkrentmeesters of andere beheerders hiervan de waarde niet kennen. De heer Ten Hoeve heeft geen directe oplossing bij de hand omdat hij zich heel goed realiseert dat als

gevolg van de secularisatie, die al vele jaren in onze kerk aan de gang is, er veel kerkelijk erfgoed vrijkomt. De beheerders (met slinkende kennis en bestuurskracht), weten er geen raad mee. Het roerend kerkelijk erfgoed kan lang altijd niet naar musea, die selectief zijn gaan verzamelen of zelfs bezig zijn te 'ontzamelen'. Er zijn in Friesland alleen al zo'n 400 waardevolle zilveren avondmaalsbekers. Het is ondenkbaar dat die allemaal in een museum gedeponereerd kunnen worden

Hoe ziet de praktijk er uit?

De heer Ten Hoeve noemt vervolgens een aantal praktijkvoorbeelden waaruit blijkt dat men vaak echt geen kennis van zaken heeft van dit kerkelijk erfgoed. Eigenlijk kun je het de mensen niet kwalijk nemen, want van een boer die verstand heeft van tractoren en andere

machines, mag je niet verwachten dat hij de waarde kent van een zilver avondmaalservies dat 200 jaar oud is.

De heer Ten Hoeve: In Schraard was het roerend kerkelijke erfgoed destijds geïnventariseerd door de Stichting Kerkelijk Kunstbezit Nederland en een paar jaar later kreeg ik een telefoontje. Er was iemand gestorven en bij die persoon vond men zilveren voorwerpen van de kerk op zolder met een waarde van € 20.000. Men had dit nooit gezien en niemand wist er meer iets van.

Of Dongjum, een dorpje met weinig kerkgangers, waar een oud-ambtsdrager overleed. Er lag kerkzilver op zolder dat door zijn familie verkocht werd. Toen de kerkenraad dat te weten kwam, heeft die het voor € 750 weer teruggekocht. Zo gebeuren er allerlei merkwaardige dingen met dit roerend erfgoed.

Avondmaalsbekers Dearsom

Soms gaat het om heel waardevolle stukken. Ik heb een poosje geleden bemiddeld in Kimsverd. Een gemeente met weinig kerkelijk leven. Daar was zilver dat geschat wordt op enkele tonnen in euro's en dat was erg onzorgvuldig opgeborgen. Het staat nu in bruikleen in het museum in Harlingen en voor het spaarzame gebruik wordt het naar de kerk gebracht.

Dan is er het verhaal van een zeldzame kan uit de kerk van Aldeboarn. Die stond destijds voor f 80.000 te koop op de Antiekbeurs in Delft, nadat de kerkvoogden hem voor f 12.000 hadden verkocht om van de opbrengst nieuwe kerkverlichting te betalen. Een stichting kocht hem al met al voor een museum voor f 35.000.

Dan de situatie in Balk, waar koperen kroonluchters op de zolder van een kerkvoogd werden bewaard. Ik heb ervoor gewaarschuwd dat ze in de kerk hoorden, want ze staan op de monumentenlijst. Maar toen de predikant wegging, werden ze verkocht voor € 80.000. De antiquair heeft ze voor een veelvoud daarvan verkocht. Een grove overtreding van de Monumentenwet en de kerkelijke regelgeving.

De Jacobskerk in Den Haag had een gouden avondmaalsservies uit een legaat in de achttiende eeuw (In Nederland zijn er twee gouden avondmaalsserviezen, één in Dordrecht en één in Den Haag). In de Wet Cultuurbehoud was opgenomen dat dit cultuurgood niet zonder toestemming van de minister verkocht mocht worden. Het werd in bruikleen gegeven bij het Museum Het Catharijneconvent. Er werd ingebroken en binnen een paar minuten was het gouden avondmaalstel weg. Een heel sensationele inbraak. De verzekeringsmaatschappij loofde een bedrag uit voor degene die het terug zou brengen, maar daar kwam niets van terecht met als gevolg dat zij f 950.000 moest betalen aan de hervormde gemeente van Den Haag. Die heeft het bedrag belegd en financiert er kerkenwerk uit. Ze was eigenlijk wel blij met de diefstal. De kerk had aan haar kostbare bezit in het museum immers niets.

De zeldzame kan van Aldeboarn

In Nederlandse musea staan veel inventarisstukken uit kerken in bruikleen, soms wel van honderd jaar geleden. Veel kerken weten dat niet meer. Makkum heeft ook voor zo'n tonnen euro's aan zilver, dat niet meer gebruikt wordt. Het staat in het Fries Museum als pronkstuk. Moeten kerken, die maar beperkt subsidie krijgen voor de restauratie van hun gebouw, deze inventarisstukken om niet beschikbaar blijven stellen, zo vraagt de heer Ten Hoeve zich af?

De doopschaal en beker van Easterwierrum zijn terecht gekomen in 'mijn' museum in Sneek. De kerk had geen lidmaten meer en er ontbrak iemand om de zaken te behartigen. Er bleek een lid van een ander kerkgenootschap te zijn die nog op deze spullen lette. Ik heb met hem contact gehad en kreeg de kostbaarheden mee voor het museum. Ze zijn

Beker van Easterwierrum

gemaakt 'uit een paapsken kelk' uit 1321. Heel bijzondere voorwerpen. Dearsom is ook een gemeente die geen kerkenraad meer heeft. Ik wist dat er in 1877 nog een achttiende-eeuwse beker was. Er kwamen twee bekertjes uit de brandkast. Ik kreeg die direct mee. Ik suggereerde om te overleggen om een bruikleenovereenkomst op te stellen, maar de inwoner die op de kerkelijke zaken paste achtte dat niet nodig omdat er verder niemand was om mee te overleggen. Volgens de monumentenlijst moesten er ook nog tinnen kannen zijn. Die kreeg ik ook mee. Ik heb maar wel een bruikleenovereenkomst gemaakt. Een kerk heeft soms voor tienduizenden of zelfs tonnen euro's aan waardevolle spullen staan, maar de beheerders weten het zelf niet meer en in kleine plaatsen zijn soms niet eens meer beheerders.

De Doopsgezinde kerk van Woudsend, is nu een restaurant, genaamd Het Ponkje. Bij de opheffing van de gemeente gingen de laatste lidmaten lootjes trekken. De één kreeg een tinnen kan, de ander gebrandschilderde ruitjes en weer een ander de avondmaalsbeker. Alles werd bij loting verdeeld. Door fusies wordt het probleem groter, want dan wordt het oude monumentale zilver vaak van de hand gedaan en wordt voor het avondmaal gebruik gemaakt van het veel jongere zilver. Vroeger waren er inventarislijsten opgesteld en werd er gecontroleerd of de spullen die er op stonden ook daadwerkelijk aanwezig waren. In IJlst is een bekend veilinghuis. Daar werd twee jaar geleden een zilveren schaal met inscriptie (een broodschootel uit de Grote kerk van Leeuwarden) ingebracht. Ik wist dat er drie van die schalen behoorden te zijn en er waren nog maar twee. Ik was stom verbaasd en van de kerkrentmeesters vernam ik dat niemand deze derde schaal miste. De mevrouw die de schaal op de veiling in IJlst bracht, had de schaal op een rommelmarkt in Apeldoorn voor een rijksdaalder gekocht.

Het hiervoor genoemde bekertje van Schraard. Destijds sprak ik erover met een kerkvoogd en vroeg hem wat zo'n bekertje waard is. Hij begreep wel dat dit niet goedkoop

was en noemde een prijs van f 2.000. Ik zei hem dat dit het tienvoudige is. Hij wist wel wat een tractor kost, maar weinig kerkrentmeesters zijn op de hoogte van de handelswaarde van dit kerkelijk erfgoed.

In Arum is een kerk gerestaureerd. Het is een vermogende kerk, met vrijwel geen kerkleden. Er was een forse overschrijding van de restauratiekosten, maar dat was geen probleem. Er waren 150 prachtige biedermeier stoelen uit 1837. Ze zijn vervangen door een veel te groot aantal kostbare nieuwe stoelen. Waar de waardevolle oude stoelen bleven is onbekend. Ook in Noord-Holland zijn diverse hele kleine gemeenten waar zich dezelfde problemen met het omgaan met roerend goed voordoen. Dorpen met grote onkerkelijkheid, waar de kerken erg vermogend zijn maar waar geen bestuurskracht meer aanwezig om alles op een correcte wijze te regelen.

Boksum is een kerkdorp met nauwelijks kerkgangers. De kerkvoogden hebben midden negentiende eeuw een uiterst zeldzame drinkhoorn met zilverbeslag van circa 1615 in bruikleen gegeven aan het Fries Museum, maar dat weet men niet meer. Nu is de kerk overgedragen aan de Stichting Alde Fryske Tsjerken. De vraag is nu: wie is eigenaar van deze drinkhoorn? Is dat de Protestantse gemeente Deinum-Boksum of behoort deze drinkhoorn bij het kerkgebouw en is de stichting eigenares?

De heer Ten Hoeve noemt ook het verhaal van Tzum. Een zeventiende-eeuwse kroonluchter is midden negentiende eeuw door de toenmalige kerkvoogden gekocht. Zij hebben er nieuwe schildjes met nieuwe jaartallen op laten zetten en bij de laatste kerkrestauratie zijn de schildjes in de sloot gegooid. Die zijn later weer teruggegeven. Maar er waren ook een zeventiende-eeuwse avondmaalsbank en een tafel die men op de brandstapel gelegd had. Ze zijn gereed door vrijwilligers die ze opknapten. In Engelum was er een prachtige avondmaalsbank ingelegd met ebbenhout. Die is ook

Kerk Den Haag miljoen rijker

DEN HAAG - De Hervormde Gemeente in Den Haag is bijna f 1 miljoen rijker geworden door de uitkering van een verzekeringspremie. De kerk ontving f 950.000 omdat afgelopen voorjaar een gouden avondmaalsstel gestolen werd.

Het kostbare avondmaalsstel werd ontvreemd uit het rijksmuseum Het Catharijneconvent in Utrecht, dat het in bruikleen had om het tentoon te stellen. De vijf gouden schalen, vier bekers en twee kannen dateren uit de achttiende eeuw en werden de Hervormde Gemeente geschonken door vrouw Maria de Vrieze, een welgestelde inwonster van Den Haag. Zij was de echtgenote van Hendrik Ernst de Bertry, hofraad en resident van de koning van Polen en keurvorst van Saksen bij de Staten-Generaal.

De kerkvoogdij heeft besloten het verzekeringsgeld te storten in een fonds, dat naar Maria de Vrieze wordt genoemd. De rente zal gebruikt worden voor het ontwikkelen van nieuw beleid.

weggedaan. In de Grote kerk van Leeuwarden heeft men in de negentiende eeuw een onderdeel van een bank van de Staten van Friesland en de Magistraat van Leeuwarden verkocht en met inschakeling van een stichting heeft men dit voor € 7.000 weer terug kunnen kopen in de Verenigde Staten.

Hoe met overtuiging roerend goed om te gaan?

In de Rooms-Katholieke Kerk kan dit niet. De bisschoppen hebben het zo geregeld dat wanneer een kerk gesloten wordt, er een plan voor de roerende zaken wordt gemaakt. Deskundigen bepalen welke voorwerpen er weg kunnen en welke

Bekken van Easterwierrum

In de negentiende eeuw is er veel weggeraakt en in die tijd heeft Victor de Stuers, de grondlegger van de Monumentenzorg, aandacht hiervoor gevraagd. Zijn artikel "Holland op z'n smalst" is daar erg bekend om. Hij heeft zich ingezet voor een overheidsdienst die toeziet op het behoud van monumenten. Toen werd er gedacht: "Dat mag nooit weer gebeuren". Maar nu, ruim 100 jaar later, gebeurt het weer.

spullen er in een andere kerk terecht komen. Dat kan ook niet eindeloos, want wanneer een kerk een stel zilveren kandelaars heeft, dan hebben ze aan één stel genoeg. In de Protestantse kerk is elke gemeente zelfstandig. Weliswaar schrijft de kerkorde voor dat men aan het RCBB (Regionaal College voor de Behandeling van Beherszaken) toestemming moet vragen om iets van monumentaal belang te verkopen of te vervreemden, maar dat is in Friesland nooit gebeurd. ▶

Kroonluchter in kerk van Balk

Veel kerken weten niet over welke kostbare bezittingen zij beschikken. Er is geen toezicht meer, maar dit is een van de weinige dingen die in de kerkorde geregeld zijn (ord. 11-22-2). Hoe kun je voorkomen dat dit soort gekke dingen gebeuren. Het is altijd aan te bevelen om het RCBB in te schakelen. Dat is het kerkelijk orgaan. Het heeft niet altijd pasklare oplossingen voorhanden, maar kan wel adviseren. Een andere mogelijkheid is de SKKN, die nu opgenomen is in het museum Het Catharijneconvent in Utrecht. Zie ook de website: www.religieuserfgoed.nl. Er is een aanbod voor een quick scan. Als een kerk moet sluiten en er zijn problemen rondom het kerkelijk erfgoed, dan kan men tegen een gereduceerd tarief (kost een paar dagen) globaal aangeven welke richting de kerkelijke gemeente uit moet.

Kerkbank Engelum in stadhuis Bolsward

Destijds heeft SKKN via de Stichting Protestants Kerkelijk Kunstbezit inventarisaties gedaan door heel Nederland. Niet alle kerken hebben hun kunstbezit laten registreren. In Friesland zijn dat er zo'n 80. Er zijn rapporten gemaakt, die op de steunpunten behoren te zijn en die ook in Utrecht liggen. Vaak komt het voor dat ik door kerkrentmeesters gebeld wordt over iets en dan verwijst ik naar hun rapport, maar dan blijkt dat het er niet meer is. Het blijkt dat er maar een paar gemeenten zijn die deze rapporten bewaard hebben. Er staan foto's met beschrijvingen in, geen (financiële) waarde van het kerkelijk erfgoed. Destijds hebben GFR en Stichting Stormbrand forse subsidies verstrekt van f 125 per kerk om te bevorderen dat kerkelijke gemeenten (toen de hervormde gemeenten) hun roerend kerkelijk erfgoed lieten beschrijven.

Eigenlijk is het ook een emotioneel aspect dat een belangrijke rol speelt. Dingen die zó lang bewaard en gekoesterd zijn. Een doopvont dat bij je doop gebruikt is en dat ook bij de doop van je ouders en grootouders gebruikt werd, dat er dan zo onzorgvuldig omgesprongen wordt. Maar dat er steeds meer overtollige voorwerpen komen die niet allemaal naar een museum kunnen, dat is duidelijk.

De vraag is dan of je ze moet verkopen. Ik vind het een heel moeilijk dilemma. Afhankelijk van de herbestemming van de kerk, kun je besluiten om deze inventaris in de kerk te houden omdat deze in feite onlosmakelijk met de kerk verbonden is, toen de kerk gebruik werd waarvoor die destijds is gebouwd. Maar er kunnen ook situaties zijn dat het juist beter is wanneer het roerend goed naar een museum gaat of aan een andere kerkelijke gemeente wordt overgedragen.

Het is geen diskwalificatie van de kerkrentmeesters als geconstateerd moet worden dat het beheer van kerkelijk erfgoed niet in orde is, alleen de kennis ontbreekt. Men realiseert zich niet over welke kostbare kunstschaten de kerken beschikken.

Daarom is het belangrijk om deskundig advies in te winnen. Neem contact op met het RCBB, het Catharijneconvent of een museum of anders met andere kerken die interesse in deze inventarisstukken hebben. Of, wanneer dat is toegestaan, verkoop ze tegen een door deskundigen getaxeerde waarde, zo besluit de heer Ten Hoeve.

De Biedermeier stoelen in de kerk van Arum

Enkele heel kleine protestantse gemeenten in Friesland

Tijdens ons gesprek met de heer Ten Hoeve (zie vorige artikel) laat hij een artikel met als titel "Friesland kerkenland?" zien. Hij publiceerde het in het blad Fryslân van het Koninklijk Fries Genootschap in 2008, het Jaar van het Religieus Erfgoed. In dat artikel vermeldt hij o.m. dat de problemen van de kerkgebouwen in Nederland nergens zo groot zijn als in Friesland. Dat is een gevolg van de grote dorpen- en kerkendichtheid in Friesland, zo stelt hij. In 2008 had Friesland 362 protestantse kerkgebouwen, waarvan 239 rijksmonumenten. Hiervan was 10 procent eigendom van de Stichting Alde Fryske Tsjerken. In het artikel, dat een grote hoeveelheid wetenswaardige informatie bevat over de monumentale kerkgebouwen en hun inventaris, geeft de heer Ten Hoeve een overzicht van de zeer kleine, nog zelfstandige protestantse gemeenten. Hieronder volgt het overzicht van een vijftal categorieën gemeenten tot 50 lidmaten per gemeente.

Geén tot 11 lidmaten: Dearsum, Herbaijum, Húns-Leons, Oldelamer-Oldetrijne en Waaxens-Brantgum,

Van 11 - 20 lidmaten: Baard, Hilaard, Lutkewierum, Morra-Lioessens, Pingjum-Zurich en Tjerkwerd-Dedgum,

Van 21 - 30 lidmaten: Blije, Earnewâld, Elsloo, Itens-Hinaard, Jirnsum, Kimsward, Lekkum-Miedum, Nes (Ameland), Oldeholtwolde en Wânswert-Jislum,

Van 31 - 40 lidmaten: Arum, Ballum (Ameland), Boyl, Easterlittens, Gerkesklooster, Hollum (Ameland), Kúbaard, Langezwaag, Makkinga, Oldeholt-pade-Nijeholtpade, Raard, Reduzum-Idaerd-Friens-Eagum, Twijzel, Vlieland, Wiuwert-Britswert en Easterwierrum,

Van 41 - 50 lidmaten: Aldtsjerk-Readtsjerk, Augustinusga, Boazum, Lippenhuizen, Mantgum, Nes-Wierum, Paesens-Moddergat en de Flieterpen (Ginnum, Jannum Lichtaard, Reitsum).

Sinds 2008 is het aantal lidmaten per gemeente nog verminderd en in slechts een enkel geval vermeerderd door fusie van hervormde gemeenten en gereformeerde kerken. Er zijn gemeenten waar uiteraard niet meer een wettige kerkenraad en een wettig college van kerkrentmeesters kan worden samengesteld. De zaken van de kerk worden daar soms behartigd door één persoon. Dikwijls wordt vooral het beheerswerk van de colleges gedaan door personen zonder wettige bevoegdheid: niet-lidmaten/kerkleden of leden van een ander kerkgenootschap, als bij voorbeeld rooms-katholieken. Het zicht en de controle op het beheer van de bezittingen van deze gemeenten ontbreekt, aldus de heer Ten Hoeve.

aan de huidige eisen te kunnen voldoen, moeten we meer ruimte creëren. Dat doen we door de banken iets kleiner te maken, zodat de hulpdiensten de ruimte hebben om in de kerk hulp te kunnen verlenen, als dat nodig is". Dat betekent dat het aantal zitplaatsen in de kerk vermindert naar driehonderd, 65 minder dan voorheen. De renovatie had letterlijk wat voeten in de aarde, omdat de fundering zeer kritiek was. "Als je niet uitkijkt, wordt het voor de bezoekers onveilig en wordt de vergunning door de gemeente ingetrokken. Dat is gelukkig niet gebeurd, omdat we nog op tijd actie hadden ondernomen." De heipalen waar het gebouw op rustte, leden aan de palenpest: aantasting door bacteriën. "Maar dat is allemaal verleden tijd. Nu is de fundering zó stevig: als de muren omvallen, blijft de constructie nog liggen", grapt Meijer. Totdat de renovatie klaar is, wordt er - sinds maart - gekerkt in het voormalige postsorteercentrum. "Een prima plek, maar als we straks weer hier de diensten kunnen volgen, voelt dat absoluut als thuiskomen". Het vernieuwen van de fundering is het belangrijkste onderdeel van de renovatie, waarbij ook het schilderwerk, het stucwerk en het dak meteen zijn meegenomen. De totale kosten bedragen ongeveer € 350.000.

■ Hervormde kerk Ter Aar ondergaat grondige restauratie

Op dit moment wordt de kerk van de hervormde gemeente Ter Aar gerestaureerd. De houten heipalen van de kerk zijn door het veen aangetast waardoor de kerk is verzakt. Onderheing is nodig om verder wegzakken te voorkomen. De kerk krijgt een nieuwe heipalenconstructie die op unieke wijze te sponsoren was. De heipalen á € 250 per stuk waren te koop en zijn in korte tijd allemaal verkocht.

"De renovatie van de kerk loopt op rolletjes", vertelt kerkrentmeester Peter Meijer in het Leids Dagblad van 19 augustus 2014. "Maar voor wie de kerk - binnenstapt, is het moeilijk voor te stellen dat hier over twee maanden weer de eerste dienst wordt gehouden. Zo moet het rijksmonument nog aan de binnenkant worden geveerd en de muren opnieuw gestuukt. De betonnen ondervloer ligt er inmiddels wel, maar de oude houten vloer moet worden herplaatst. Ook de banken komen terug, maar een timmerman moet deze eerst nog aanpassen. Om

Tafel(s) - Stoelen - Kapstokken voor uw kerkzaal of bijgebouw?

Kijk voor modellen en prijzen:

www.kantinemeubilering.nl

Komt u bij ons kijken of komen wij naar U toe?

Tel. 0183-50 50 85

Agenda voor kerkrentmeesters

Oktober

22 oktober: afdeling Zeeland te Grijskerke. Onderwerpen: beter inzetbaar maken van menskracht in de regio, de SBKG Zuid-Nederland en RCBB die de ANBI-wetgeving per 1.1.2016 bespreekt. Aanvang: 19.30 uur.

23 oktober: afdeling Groningen te Harkstede. Inleider: Theo Trox, gemeenteadviseur kerkbeheer regio noord, over: Toezien door het Regionaal College voor de Behandeling van Beheerszaken (RCBB). Aanvang: 19.45 uur.

27 oktober: afdeling Friesland in de Fontein, op de Keppels 3 in Dokkum. Aanvang: 19.45 uur.

28 oktober: afdeling Friesland in de Rank Kapelkerk, Berglaan 10 in Drachten. Aanvang: 19.45 uur.

30 oktober: afdeling Zeeland te Haamstede. Onderwerpen: beter inzetbaar maken van menskracht in de regio, de SBKG Zuid-Nederland en RCBB die de ANBI-wetgeving per 1.1.2016 bespreekt. Aanvang: 19.30 uur.

November

3 november: afdeling Friesland in de Oerdracht, E.A. Borgerstraat 46 in Joure. Aanvang: 19.45 uur.

6 november: afdeling Groningen te Veendam. Inleider: Theo Trox, gemeenteadviseur kerkbeheer regio noord, over: Toezien door het Regionaal College voor de

Behandeling van Beheerszaken (RCBB). Aanvang: 19.45 uur.

6 november: afdeling Zeeland te Terneuzen. Onderwerpen: beter inzetbaar maken van menskracht in de regio, de SBKG Zuid-Nederland en RCBB die de ANBI-wetgeving per 1.1.2016 bespreekt. Aanvang: 19.30 uur.

6 november: afdeling Friesland in de Rank, Zilverstraat 36 in Franeker. Aanvang: 19.45 uur.

10 november: afdeling Zuid-Holland te Alphen aan den Rijn. Inleiders: mr. drs. J.C. Schaap, onderwerp: Kerksluiting: einde of nieuw begin? En: ir. B.P. de Wit over het onderwerp: Kerkgebouwen uw zorg, onze zorg.

11 november: afdeling Zeeland te Tholen. Onderwerpen: beter inzetbaar maken van menskracht in de regio, de SBKG Zuid-Nederland en RCBB die de ANBI-wetgeving per 1.1.2016 bespreekt. Aanvang: 19.30 uur.

11 november: afdeling Zuid-Holland te Papendrecht. Inleiders: mr. drs. J.C. Schaap, onderwerp: Kerksluiting: einde of nieuw begin? En: ir. B.P. de Wit over het onderwerp: Kerkgebouwen uw zorg, onze zorg.

12 november: afdeling Oost-Noord-Brabant en Limburg in Geleen, Ontmoetingskerk,

Emmalaan 50, Geleen. Onderwerpen: de fusie met de afdeling Noord-Brabant-West en de nieuwe ANBI-regeling.

17 november: afdeling Drenthe in Sleen. Onderwerpen zijn vrijwilligersverzekeringen (Marsh Mercer) en ANBI (mr. J. Broekhuizen). Aanvang: 19.45 uur.

19 november: afdeling Overijssel en Flevoland, jaarvergadering in het Centrum, Constantijnstraat 7a in Nijverdal. Aanvang: 19.45 uur.

20 november: afdeling Drenthe te Smilde in kerkelijk centrum Het Kompas, naast de Koepelkerk. Onderwerpen zijn vrijwilligersverzekeringen (Marsh Mercer) en ANBI (mr. J. Broekhuizen). Aanvang: 19.45 uur.

26 november: Regiobijeenkomst afdeling Groningen te Winsum. Inleider: Theo Trox, gemeenteadviseur kerkbeheer regio noord, over: Toezien door het Regionaal College voor de Behandeling van Beheerszaken (RCBB). Aanvang: 19.45 uur.

27 november: afdeling Gelderland. Inleider: mr. drs. J.C. Schaap. Aanvang en locatie volgen nog.

Januari 2015

18 januari – 1 februari 2015: actie Kerkbalans.

■ Grafkeldercomplex voor Syrisch-orthodoxen

Het Friesch Dagblad van 16 juli jl. meldt dat de Syrisch-orthodoxe gemeenschap in Nederland een grafkeldercomplex krijgt bij het St. Ephrem-klooster in Glane, een dorpje bij Enschede. Het ondergrondse complex gaat duizend grafkamers tellen met daarin plaats voor telkens vier kisten. De nieuwe begraafplaats wordt een van de grootste grafkeldercomplexen van

Europa. Nederland heeft een zeer grote Syrisch-orthodoxe gemeenschap. De meeste gelovigen wonen in Twente en hebben zich daar in de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw als gastarbeider gevestigd. In het klooster in Glane, dat in 1981 van de katholieke kerk is gekocht, woont de aartsbisschop Polycarpus van Nederland. De huidige bovengrondse begraafplaats bij het klooster Mor Ephrem is vrijwel vol, terwijl het aantal begrafenissen jaarlijks toeneemt.

Een ingenieursbureau rekende uit dat een nieuw grafkeldercomplex de meest efficiënte en goedkoopste oplossing is. Voordeel is dat daarvoor ook familiegraven mogelijk zijn. De lijkkasten worden per vier op elkaar gestapeld. Een speciale kraan takelt de kisten in de grafkelders. Op elk graf geven naambordjes aan wie er begraven ligt. Het grafkeldercomplex wordt aangelegd door Duitse bedrijven. Het Syrisch-orthodoxe bisdom betaalt de kosten.

Enkele beleidszaken van de RPG

Begin september jl. bracht de Raad voor de Plaatselijke Geldwerving (RPG) verslag uit van de actie Kerkbalans 2014, die van 12 tot 26 januari 2014 onder het motto "Wat is de kerk u/jou waard?" werd gehouden. In deze editie van "Kerkbeheer" wordt het eerste deel opgenomen. De resterende twee delen volgen in november en december.

De Raad voor de Plaatselijke Geldwerving van de Protestantse Kerk in Nederland (RPG) stelt zich ten doel het bevorderen en stimuleren van de geldwerving ten behoeve van het kerkenwerk in de plaatselijke gemeenten, waarvoor zowel aan de kerkenraad als aan het college van kerkrentmeesters ingevolge ordinantie 11 van de kerkorde van de Protestantse Kerk in Nederland taken zijn toebedeeld. De belangrijkste activiteit op dit vlak is het ondersteunen van de actie Kerkbalans, de belangrijkste inkomstenbron van de gemeenten in de Protestantse Kerk in Nederland. Deze interkerkelijke actie wordt gecoördineerd door de Interkerkelijke Commissie Geldwerving (ICG), waarin de Raad met twee leden en drie adviseurs vertegenwoordigd is.

Project Ondersteuning Plaatselijke Geldwerving

In 2013 is door de Dienstenorganisatie een projectteam ingericht dat zich heeft bezig gehouden met ondersteunen van plaatselijke gemeenten bij de organisatie van de actie Kerkbalans 2014 en andere geldwervingsactiviteiten ten behoeve van het plaatselijke kerkenwerk. Dit initiatief mocht zich in een grote belangstelling verheugen; de doelstelling van 100 deelnemende gemeenten werd ruimschoots gehaald.

De deelnemende gemeenten kregen een analyse van hun financiële situatie, maakten een plan van aanpak, kregen een "gereedschapskist" met wervingsmiddelen beschikbaar, werden toegerust voor het segmenteren van apart te benaderen doelgroepen en de beste manieren om dat te doen, en hun voorstellen werden door het projectteam beoordeeld en geoptimaliseerd.

Een deel van de gemeenten bleek onvoldoende in staat de beoogde aanpak te effectueren zodat de kwantitatieve effecten van OPG niet direct in de totaalopbrengst van Kerkbalans zichtbaar zijn. Ook hier bleek weer: gemeenten die met de aanpak voortvarend aan de slag gaan, zien hun inkomsten toenemen, maar teveel gemeenten haken af, vermoedelijk vaak door gebrek aan menskracht. De RPG buigt zich over een project waarin een (groot) aantal vrijwilligers plaatselijke geldwervers concreet gaat bijstaan, niet alleen met advies, maar ook met "hands-on" activiteiten.

Het project OPG heeft ook belangrijke kwalitatieve voordelen opgeleverd: Bij de Dienstenorganisatie is veel belangstelling, betrokkenheid en kennis/ervaring ten

aanzien van plaatselijke geldwerving gegeneerd, en met name die kennis heeft een belangrijke rol gespeeld bij de ideeën die zijn ontwikkeld voor Kerkbalans 2015 (zie in een volgende aflevering). Het project OPG krijgt een vervolg in 2014. In samenwerking met het toerustingscentrum PCTE is een aantal cursussen ontwikkeld voor kerkrentmeesters op het gebied van onder meer communicatie, omgaan met erfstellingen, legaten en periodieke schenkingen, en alternatieve vormen van geldwerving.

Samenstelling RPG

De Raad wordt voorgezeten door Leonie Bos, predikant te Gouda. Secretaris is Matthijs van Seventer en Alie Hellinga vervult de functie van penningmeester. Daarnaast zijn ook Elly de Haan en Willem Roseboom lid van de raad. De Raad wordt geadviseerd door Kees van den Berg (Dienstenorganisatie), Rook Belder en Bert van Rijssen (beiden VKB).

Bij kerkelijkdrukwerk.nl kunt u o.a. een kerkblad, liturgie, flyer of poster laten drukken.

Vaste lage prijzen en geen verzendkosten.
Productie in eigen huis en binnen 24 uur gereed.

vraag de speciale kortingscode aan.
Ga naar kerkelijkdrukwerk.nl/actie

Kerkelijk
DRUKWERK.NL

Achterwetering 31, Schoonhoven | 0182 - 305200

UW
KERKBLAD
GRATIS
GEDRUKT

Beknopte handleiding Kerkbalans

In onderstaand overzicht zijn de meest elementaire onderdelen genoemd die voor kerkrentmeesters van belang zijn voor de actie Kerkbalans, waaruit blijkt dat de kerkrentmeester vrijwel het gehele jaar door met Kerkbalans bezig is.

Verder wordt verwezen naar het Stappenplan Kerkbalans dat in augustus aan alle colleges van kerkrentmeesters is verzonden waar in gedetailleerde vorm beschreven wordt hoe men de actie Kerkbalans het beste kan aanpakken. Tenslotte wordt geadviseerd toch vooral de website www.kerkbalans.nl te raadplegen.

1. Nazorg

Ga deze maand (oktober) na of alle opmerkingen die de Kerkbalanslopers in januari noteerden, verwerkt zijn en of daaraan de nodige aandacht is besteed? Voorkomen moet worden dat Kerkbalanslopers het verwijt krijgen dat niets met hun opmerkingen gedaan is.

2. Begrotingsoverleg

De meerjarenbegroting bijstellen op basis van het door de kerkenraad vastgestelde beleidsplan. Vervolgens de begroting voor het nieuwe jaar opstellen. Tevoren overleg voeren met het college van diakenen en de zendingscommissie of ZWO-commissie. In dat overleg wordt tevens het collecterooster voor het nieuwe jaar opgesteld.

3. Bespreking van uitkomsten

Alle resultaten van de actie Kerkbalans van januari zijn in het najaar geanalyseerd. Hoe zit het met de gemiddelde bijdrage per betaaladres? Wijkt deze in negatieve zin af van die van omliggende gemeenten of van die van de regio? Dat kan een handvat zijn om gemeenteleden aan te sporen meer te geven.

Maak een selectie van de hoogte van de bijdragen (b.v. < € 50, € 50 -

€ 150, € 150 - € 300, enz.) en van de leeftijdscategorieën, zodat er een duidelijk beeld ontstaat over het geefgedrag in uw gemeente.

Ga vervolgens het bijdragersbestand in categorieën verdelen en neem ieder jaar een afzonderlijke categorie die apart benaderd wordt. Om te beginnen met de categorie bijdragers vanaf 55 jaar. Vervolgens de categorie 35 - 55 jaar. En benader een volgend jaar degenen die € 50 of minder per jaar geven.

4. Beoordeling teksten

Maak voor iedere doelgroep dus een aparte brief. Als u twijfelt of u de juiste snaar geraakt heeft, kunt u uw brief voorleggen aan de Raad voor de Plaatselijke Geldwerving die over enkele deskundigen beschikt die bereid zijn uw tekst te beoordelen. Aan deze service zijn geen kosten verbonden. Concept-teksten mailen naar: r.belder@kerkrentmeester.nl of rmbelder@hetnet.nl. De eventueel herziene tekst krijgt u zo spoedig mogelijk terug.

5. Publicaties

Naast een folder - maar beter is dus om per doelgroep gemeenteleden te benaderen door middel van een gepersonifieerde brief - is het belangrijk om in het kerkblad regelmatig berichten over Kerkbalans op te nemen. Modelteksten zijn te downloaden van de website www.kerkbalans.nl

6. Kerkbalansspecial

Gemeenteleden confronteren met een uitgebreide begroting om zo het bijdrageniveau te verhogen, werkt meestal niet. Het gaat erom dat gemeenteleden duidelijk wordt gemaakt waar hun bijdrage voor nodig is. Met andere woorden: duidelijk maken wat de betekenis van de kerk is. Dat kan b.v. als volgt:

- De kerk, waar elke zondag de verkondiging van het Evangelie plaatsvindt en die veel mensen tot steun is.

- De kerkelijke gemeente, die zich inzet voor de medemens, zoals door het bezoeken van zieken, ouderen en zwakken in onze samenleving die extra aandacht nodig hebben.
- De kerkenraad, die aandacht geeft aan de jeugd door middel van jeugd- en jongerenwerk.
- De kerkgemeenschap, die probeert mensen die aan de rand van de samenleving terecht gekomen zijn, weer een menswaardig bestaan te bieden.
- De kerk, die zich inzet voor onze samenleving in haar geheel.
- De kerkelijke gemeente, die een al dan niet monumentaal kerkgebouw onderhoudt, dat in ons dorp of in onze wijk het beeld bepaalt.

Gebruik hiervoor b.v. het kerkblad dat met kerst verschijnt en maak daar een Kerkbalansspecial van door alle onderdelen van het kerkenwerk, voorzien van foto's, onder de aandacht van de gemeenteleden te brengen.

7. Website

Veel gemeenten beschikken inmiddels over een eigen website. Maak daarvan ook voor de actie Kerkbalans optimaal gebruik. Wanneer u dit zelf niet zo beheerst, zijn er vast (vaak jonge) gemeenteleden die u daarbij willen helpen.

8. Overige publiciteit

Ga in overleg met omliggende kerkelijke gemeenten en biedt gezamenlijk de redactie van huis-aan-huis-bladen een artikel aan over de betekenis van het kerkenwerk. Wanneer dit zo breed mogelijk, dus samen met verschillende gemeenten, wordt aangepakt, zullen redacties van deze bladen zeker bereid zijn vóór de actieperiode ruimte in hun krant ter beschikking te stellen.

Dit krijgt nog meer effect wanneer u een welwillende journalist bereid vindt dit vakkundig te begeleiden.

9. Benaderen Kerkbalanslopers

Iedereen heeft het tegenwoordig erg druk en veel agenda's zijn vol gelopen wanneer geprobeerd wordt om afspraken te maken voor een bespreking of ontmoeting. De actieperiode van Kerkbalans is al vroeg bekend. Ga daarom nu reeds uw Kerkbalanslopers benaderen voor hun medewerking in januari a.s.

10. Betrokkenheid jongeren

In veel gemeenten wordt jaarlijks een teken-/kleuractie gehouden over Kerkbalans. Via de leiding van de jongerenclubs wordt de jeugd benaderd en zo komt zij al in een vroeg stadium in aanraking met de actie Kerkbalans.

Maak voor een intensieve benadering van jongeren gebruik van de diensten van het Jongerenproject Protestantse Kerk (JOP). Zie ook de informatiekraant die daarover in mei 2011 verschenen is en die toen aan alle colleges van kerkrentmeesters is verzonden. Tel. 030 – 880 18 80 en e-mail www.pkn.nl

11. Organisatie en inzamelavond

Belangrijk is om vlak voordat de actie begint in het kerkblad een bericht op te nemen dat b.v. in de komende week de Kerkbalanslopers langs komen voor de vrijwillige bijdrage voor het nieuwe jaar en dat de antwoordveloppe op (datum noemen) door de Kerkbalansloper wordt opgehaald. Dat vergemakke-

lijkt het werk van de Kerkbalansloper.

Om het contact met de Kerkbalanslopers te onderhouden, is het belangrijk dat er een inzamelavond wordt gehouden, te organiseren door het college van kerkrentmeesters. De Kerkbalanslopers worden uitgenodigd om op die avond hun enveloppen en de opmerkingen op de looplijsten in te leveren. Zorg dat op die avond ook een predikant en een ouderling aanwezig zijn, zodat de Kerkbalanslopers hun opmerkingen van b.v. pastorale aard, direct kwijt kunnen. Alle opmerkingen die op de looplijsten vermeld staan, worden gedventariseerd. Aantekeningen van pastorale en/of diaconale aard kunnen direct ter afwerking aan de kerkenraad worden doorgegeven. Het is dan de taak van de kerkenraad om er voor te zorgen dat aan deze opmerkingen op een of andere manier aandacht wordt besteed

12. Bedankje en publicatie

Om de gemeenteleden zo spoedig mogelijk te informeren over het verloop van de actie Kerkbalans die in de voorgaande maand is gehouden, is het noodzakelijk om in het kerkblad van februari, en vanzelfsprekend ook op de website van de gemeente, een publicatie op te nemen. Er zijn gemeenten die de gemeenteleden een persoonlijk bedankbriefje schrijven, hetgeen een stimulerende werking heeft. Vanzelfsprekend worden de Kerkba-

lanslopers ook persoonlijk bedankt voor hun medewerking. Bij die gelegenheid is het aardig om het bedrag van hun wijk te vermelden en als vergelijking het bedrag van de actie Kerkbalans van vorig jaar.

13. Tussentijdse publicatie

In vrijwel alle gemeenten zal in april duidelijk zijn welk financieel beeld de actie Kerkbalans te zien geeft. Omdat het van belang is dat gemeenteleden ook op dit punt zo volledig mogelijk worden geïnformeerd, is het denkbaar een publicatie op te nemen waarin vergelijkingen worden gemaakt met de situatie van het jaar daarvoor. Zoals: het bedrag aan toezeggingen, het aantal toezeggers, het aantal leden, e.d.

14. Eindrapportage

Voor de zomer zal het in vrijwel elke gemeente bekend zijn wat de eindstand is van de in januari gehouden actie Kerkbalans. In het kerkblad van juni kan dan een eindrapportage geplaatst worden. De Raad voor de Plaatselijke Geldwerving publiceert in zijn verslag veel financiële gegevens over o.a. de hoogte van de toezeggingen van Kerkbalans, de werkelijk betaalde bijdragen van het jaar daarvoor en andere belangrijke gegevens. Vaak worden deze gegevens per regio/provincie vermeld. Dan blijkt dat de verschillen in omvang van de bijdragen soms relatief groot zijn. Vaak is dit historisch verklaarbaar omdat bepaalde gemeenten sinds vele tientallen jaren elk jaar een forse opbrengst uit bezit boeken (pacht- en huuropbrengsten). Om de situatie in de eigen gemeente goed te kunnen vergelijken, is het aan te bevelen om bij enkele omliggende kerkelijke gemeenten de gegevens op te vragen over de gemiddelde bijdrage per bijdrager, per toezegger en per lid. Gemeenteleden worden dan bepaald bij het geefgedrag in omliggende gemeenten. Dat spreekt vaak erg aan.

“ Hoe krijg je in een prachtige kerk ook een prachtig geluid? ”

Akoestiek kerkgebouwen

het geluidBuro

www.geluidburo.nl | 088 681 88 20

Haarlem | Arnhem | Hannover

■ Orgel Dorpskerk IJsselmuiden gerestaureerd

Het 18e eeuwse orgel in de hervormde Dorpskerk van IJsselmuiden wordt gerestaureerd, zo meldt het Reformatorisch Dagblad van 12 juni 2014.

Het tweeklaviers instrument, dat op de lijst van beschermde monumen-

ten staat, werd in 1716 door orgelbouwer Matthijs Verhofstadt uit Gemert gebouwd voor de lutherse kerk van Utrecht. In 1885 werd het instrument door de hervormde gemeente IJsselmuiden gekocht. Inmiddels is groot onderhoud nodig. De restauratie wordt uitgevoerd door orgelbouwer Van Vulpen uit Utrecht. Als adviseur is Peter van Dijk erbij betrokken.

■ Kerkgebouw Hardegarijp grondig aangepakt

Het Reformatorisch Dagblad van 22 augustus jl. meldt dat het kerkgebouw Nieuw Perspectief van de Protestantse gemeente Hardegarijp grondig wordt aangepakt. Op advies van de liturgiecommissie heeft de kerkenraad besloten de indeling van de kerk een kwartslag te draaien. Ook komen er een nieuw liturgisch centrum en een stiltehoek in de kerkzaal. Verder krijgt de hal een opknappbeurt en wordt de toilet-ruimte aangepakt. Het nieuwe ontwerp is van architect Adema uit Dokkum. De zalen worden voorzien van nieuwe vloerbedekking en de muren worden door vrijwilligers gesaust. Met dit vrijwilligerswerk bespaart de gemeente zo'n € 50.000 en blijven de kosten beperkt tot zo'n € 300.000. De financiering gebeurt uit de opbrengst van de verkochte (tweede) pastorie en uit de reserves. Het is de bedoeling dat de verbouwing voor de Kerst klaar is. Tot die tijd kerkt de gemeente in de Hofkerk, het andere kerkgebouw van de protestantse gemeente Hardegarijp.

De orgelbank

De Orgelbank van de Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer biedt plaatselijke gemeenten de mogelijkheid hun pijporgel te koop aan te bieden. Geïnteresseerden kunnen specifieke informatie over de aangeboden orgels opvragen.

Momenteel zijn er in totaal 9 orgels in ons bestand opgenomen. Dit betreft instrumenten gebouwd door o.a. D.A. Flentrop, S.F. Blank, Kaat en Tjihuis, Pels en Van Leeuwen Orgelbouw, Leeflang Orgelbouw en Gebr. Van Vulpen.

Voor gedetailleerde informatie over de orgelbank kunt u contact opnemen met: Centraal Bureau VKB, tel. 078 639 36 63, e-mail : n.dejong@kerkrentmeester.nl.

KERKORGELBOUWERS

J.L. VAN DEN HEUVEL

vdheuvel.orgelbouw@wxs.nl <http://vandenheuvel-orgelbouw.nl>

Amstelwijckweg 44, 3316 BB DORDRECHT Tel. 078 6 17 95 40

Liturgisch vormgeven
aan historische interieurs

www.pimvandijkdesigns.nl

telefoon 0575-52 88 03

VELLEMA TORENUURWERKEN

Vellema Torenuurwerken is al meer dan zestig jaar gespecialiseerd in reparatie, restauratie en periodiek onderhoud van (monumentale) torenuurwerken en klokken. Vellema combineert kennis en respect voor historische- en monumentale waarde met de vele mogelijkheden van toepassing van eigentijdse (automatiserings)technieken.

Kijk op onze website voor meer informatie of bel ons voor een vrijblijvende afspraak: **0518 43 22 99**.

VELLEMA. PASSIE
VOOR MENS EN
TECHNIEK.

VELLEMA
TORENUURWERKEN

VELLEMA TORENUURWERKEN - GRIENEDYK 48 - HALLUM - WWW.VELLEMA.NL

Kerk verwarmen op maat en energiebesparing

Besparing op het gebruik van energie – ten behoeve van het verwarmen van een kerkgebouw – is te realiseren door isolatie van het gebouw, toepassen van ketels met een hoog rendement en andere voor de hand liggende mogelijkheden. Minder gebruikelijk, maar minstens zo belangrijk is het om uitgebreid aandacht te geven aan de keuze van regelapparatuur en de instellingen ervan. “Goed regelen bespaart energie” is een bekende uitdrukking. De in dit artikel beschreven manier van regelen wordt al bijna twintig jaar – in een installatie met verwarmingsbuizen in de kerkbanken – met succes toegepast.

De behaaglijkheid voor een mens wordt niet alleen bepaald door de luchttemperatuur, maar ook door stralingstemperatuur, relatieve luchtvochtigheid, luchtsnelheid, kleding en activiteitsniveau. In de praktijk wordt over het algemeen getracht, een zekere mate van comfort te realiseren, door alléén de luchttemperatuur te regelen. Niet de hele ruimte moet op temperatuur gebracht worden. In principe kan volstaan worden met de warmte daar te brengen, waar dat gewenst is, bij de mensen.

Het proces van verwarmen

Het verwarmen van een kerkzaal is een proces, waarbij een afweging gemaakt moet worden tussen gewenst comfort en kosten. Dat kan ingewikkelder zijn, dan vaak wordt aangenomen.

Een optimale situatie ontstaat door:

- de warmte daar te brengen waar dat gewenst is,
- niet meer te verwarmen dan nodig is,
- alleen dan als daar behoefte aan is en
- in verband met de luchtvochtigheid gedurende een zo kort mogelijke tijd.

Plaats, temperatuur en tijd zijn

bepalend voor het comfort en de kosten ervan.

De opslag van warmte in het menselijk lichaam is niet evenredig verdeeld. In de onderbenen en voeten is deze minimaal. Een gevolg daarvan is, dat de huidtemperatuur vanaf de heupen richting de voeten daalt. De temperatuur van de tenen is het laagst en is bij benadering gelijk aan de omgevingstemperatuur. De warmte daar te brengen waar dat gewenst is, bij de voeten, kan gerealiseerd worden met vloerverwarming en met verwarmingsbuizen in de kerkbanken. Beide systemen kunnen op een effectieve manier bijdragen aan het realiseren van het gewenste comfort.

Temperatuur en comfort

Welke temperatuur is gewenst en waar wordt die bepaald? In de praktijk wordt in veel gevallen volstaan met het op één plaats bepalen van de luchttemperatuur. Deze temperatuur is dan vervolgens bepalend voor het te realiseren comfort. Het werkelijke comfort zal in de zaal van plaats tot plaats kunnen verschillen. Installaties met verwarmingsbuizen in de kerkbanken of vloerverwarming, hebben voor het regelen van de warmtetoevoer andere mogelijkheden. Bij deze installaties kan een gewenste watertemperatuur gedefinieerd worden. Door deze watertemperatuur gedurende de gebruiksperiodes van de zaal voldoende hoog te kiezen, kan er warmte bij de mensen gebracht worden op het moment dat het ook gewenst is.

Uit de natuurkunde is bekend, dat koude lucht weinig vocht kan bevatten, warme lucht daarentegen veel meer. Bij koude bevat de buitenlucht dus weinig vocht. Door ventilatie komt deze lucht in de kerk, wordt daar opgewarmd, neemt

wat van het aanwezige vocht op en verlaat met dat vocht vervolgens de kerk. Dit proces is bekend onder de benaming “droogstoken”.

Voor het houtwerk in het algemeen en voor het orgel in het bijzonder is een minimale luchtvochtigheid een eis. Bij een te lage luchtvochtigheid droogt het hout uit en kan het door krimp gaan scheuren en beschadigen. Voor een orgel kan als ondergrens een minimale luchtvochtigheid van 50% aangehouden worden. Behalve het inbrengen van vocht door verdamping, zijn er nog andere maatregelen, die genomen kunnen worden om een minimale luchtvochtigheid te handhaven. Deze maatregelen zijn bedoeld om het droogstoken te voorkomen. Genoemd kunnen worden:

- door het zoveel mogelijk gesloten houden van ramen en deuren de ventilatie beperken,
- de kerk niet verder te verwarmen dan beslist noodzakelijk is en dan vooral zo kort mogelijk.

Een over langere periode opgewarmde kerk bij een lage buiten temperatuur, zoals rond de kerstdagen kan voorkomen, verdient dan ook extra aandacht.

Het orgel

Een orgel is in principe koud even goed te bespelen als warm. Dit geldt zolang het instrument egaal van temperatuur is. Is dat niet het geval, dan kan het orgel ontstemd raken. Dit kan gedurende het opwarmen of afkoelen van de kerk het geval zijn. Er zijn twee mogelijkheden om dit probleem te voorkomen:

- langzaam aanwarmen, dus ver voor de dienst beginnen, waardoor het orgel een egale temperatuur kan aannemen,
- de periode van verwarmen zo kort mogelijk kiezen, het orgel krijgt dan geen gelegenheid op te warmen.

Dit zijn twee uitersten, de eerste oplossing kost de meeste energie en ►

veroorzaakt bovendien uiteindelijk een lage luchtvochtigheid. Voldoende redenen om aandacht te besteden aan de tweede mogelijkheid.

In het voorgaande zijn redenen aangegeven, waarom het aan te raden is de tijdsduur van het verwarmen kort te kiezen. Een opsomming ervan:

- voorkomt droogstoken en daarmee een te lage luchtvochtigheid,
- maakt het mogelijk een wat hogere watertemperatuur kiezen, zodat er voldoende warmte op de gewenste plaats en tijd – bij de voeten – gebracht kan worden en
- bespaart energie.

Tijd is geld, is ook hier van toepassing.

De installatie

Om de warmte alleen daar te brengen, waar dat nodig is, moet de installatie in meerdere verwarmingsgroepen zijn ingedeeld. Grote ruimten, zoals bijvoorbeeld een kerkzaal, aansluiten op een aparte groep. Kleinere ruimten kunnen afhankelijk van het gebruik soms wel gecombineerd worden. De ruimten die op een zeker moment niet in gebruik zijn, kunnen dan op een lagere temperatuur gehouden worden. In een ruimte, zoals een kerkzaal, is het gewenst, de warmte alleen daar te brengen, waar dat gewenst is. Met verwarmingsbuizen in de banken of vloerverwarming is veel mogelijk. Om koudeval (tocht) te voorkomen, kunnen aanvullend radiatoren onder ramen geplaatst worden.

Het regelen van een verwarmingsinstallatie bestaat uit het regelen van ketels en van verwarmingsgroepen. Regelapparatuur is verkrijgbaar van eenvoudig tot geavanceerd. Eenvoudige regelaars zijn voorzien van basisfuncties. Geavanceerde regelaars hebben tal van extra functies. Een voorbeeld van een eenvoudige installatie: voor de ketels kan een op de buitentemperatuur reagerende watertemperatuurregelaar in combinatie met een weekklok gebruikt worden. De weekklok zodanig programmeren, dat de perioden met "dagbedrijf" aansluiten bij de tijden, dat er ruimten in

gebruik zijn en er vraag naar warmte kan zijn.

Verder voor elke verwarmingsgroep een luchttemperatuurregelaar eveneens voorzien van een weekklok. Deze regelaar stuurt de mengklep van de groep. Bij deze weekklokken is het van belang te letten op het aantal mogelijke schakelingen per dag (bedrijfsperiodes) en op het aantal in te stellen temperatuurniveaus.

Meer mogelijkheden hebben de zogenaamde gebouwautomatiseringssystemen.

Extra functies van gebouwautomatiseringssystemen kunnen bijvoorbeeld zijn:

- beheer op afstand,
- storingsmelding,
- bijhouden van het aantal bedrijfsuren per ketel,
- een datalogger,
- vorstbeveiliging en dergelijke.

Beheer op afstand kan ook inhouden, dat gebruik gemaakt kan worden van expertise van het betreffende bedrijf. Bij het – in de gemeente - ontbreken van voldoende kennis van de installatie en het regelen ervan, kan dat belangrijk zijn. Niet alleen goed regelen bespaart energie, maar goed onderhoud is ook van belang. Het melden van storingen en het bijhouden van het aantal bedrijfsuren per ketel kunnen daarbij van dienst zijn. Met een datalogger worden meetgegevens over langere perioden in het geheugen van de regelaar opgeslagen. Met deze informatie kan het functioneren van de installatie in beeld gebracht worden.

Schakelprogramma kerkzaal

Een kerkzaal is een ruimte, waar door goed regelen energie bespaard kan worden. Daarom is zo'n ruimte als voorbeeld genomen. Behaaglijkheid wordt onder andere bepaald door omgevingstemperatuur en activiteitsniveau. Tijdens de dienst – als men stil zit – moet bij de voeten voldoende warmte worden aangeboden. Hoe dat gerealiseerd kan worden, is uitgewerkt voor een installatie bestaande uit verwarmingsbuizen in de kerkbanken en een luchttemperatuurregelaar met weekklok. Voor de gewenste luchttemperatuur zijn drie verschillende niveaus aangehouden. Een

basistemperatuur van 5 °C, een aanwarmtemperatuur van 14 °C en een gebruikstemperatuur van 18 °C. Afhankelijk van onder andere de ketelcapaciteit en het verwarmend oppervlak van de buizen en radiatoren moeten de schakeltijden gekozen worden. Deze tijden kunnen experimenteel bepaald worden.

Als voorbeeld het volgende:

- Op zondag om 00:00 uur de overgang van basistemperatuur naar aanwarmtemperatuur. Dat wil zeggen dat de gewenste luchttemperatuur van 5 °C naar 14 °C gaat.
- Vervolgens om 08:30 uur overgang naar de gewenste gebruikstemperatuur van 18 °C, waarna om 10:00 uur de dienst begint.
- Gedurende de dienst, bijvoorbeeld om 11:00 uur kan weer teruggeschakeld worden naar de basistemperatuur.

Bij het kiezen van de schakeltijden is het belangrijk, dat bij de aanvang van de dienst, de luchttemperatuur de gewenste waarde van 18 °C nog niet bereikt heeft. Er wordt dan nog gestookt, de buizen van de voetverwarming zijn nog goed warm, zodat de mensen in de opstijgende warme lucht zitten. Dit geeft een behaaglijk gevoel, terwijl de kerk zelf nog niet doorgewarmd is. De warmte wordt op deze manier bij de mensen gebracht op het moment dat het ook gewenst is. De watertemperatuur is in eerste instantie belangrijk, pas daarna de luchttemperatuur. Voor het geval de buizen van de voetverwarming vóór of tijdens de dienst niet warm genoeg meer zijn, kan het tijdstip van aanvang van de gebruikstemperatuur later gekozen worden.

Het resultaat

Nadat in de kerk van Renkum en Heesum oude verwarmingsketels met bijbehorende regelapparatuur door nieuwe vervangen waren, bleek in de jaren daarna, dat het gasverbruik was gestegen in plaats van gedaald. Onderzoek leerde, dat de installateur geen uitleg over het instellen van de regelaars gegeven had. Na deze constatering zijn de regelaars - als hierboven is beschreven - ingesteld. Verder zijn er geen aanvullende maatregelen genomen.

De behaalde winst is derhalve het resultaat van anders ingestelde regelaars.

Voor het experiment was 1992 het referentie jaar. De nieuwe ketels en de door de installateur ingestelde regelaars waren in gebruik.

Dan volgt een overgangsjaar, deels met de instellingen van het vorige jaar en deels met de nieuwe.

Vanaf 1994 is uitsluitend met de nieuwe instellingen gewerkt.

Het resultaat was als volgt:

Jaar	Verbruik in m ³	Verbruik in %
1992	21849	100
1993	21034	96
1994	14093	64
1995	12271	56

Interessant is, om na te gaan of de behaalde winst in de jaren erna is gebleven. Het verbruik over de jaren 2009 t/m 2013 is opgevraagd, gemiddeld over deze jaren was dat 52%, dat wil zeggen een besparing van 48% ten opzichte van het referentiejaar.

Conclusies

Het verwarmen van een kerk is in principe geen moeilijke aangelegenheid. Zuinig stoken vereist echter wel kennis van zaken. Het plaatsen van nieuwe ketels en regelapparatuur, zonder voldoende aandacht te geven aan instellingen en regelprincipe, hoeft niet te leiden tot betere resultaten. Bij het – in gemeenten – ontbreken van voldoende kennis van de installatie en het regelen ervan, kan het uitbesteden van het beheer een oplossing zijn. Een kortere aanwamtijd, dan in het voorbeeld is gegeven, wordt in de literatuur aanbevolen. In genoemde kerk is dat in een later stadium ook ingevoerd.

Goed regelen bespaart energie. In de praktijk is aangetoond, dat zo'n besparing aanzienlijk kan zijn.

Ing. J.J. van Doorn is meet- en regeltechnicus.

Met Kerkbalans het jaar rond

Oktober

Terecht wordt door de Interkerkelijke Commissie Geldwerving, die Kerkbalans altijd voorbereidt, veel aandacht en zorg besteed aan deze jaarlijkse geldwervingsactie van de plaatselijke kerken en gemeenten. De folder moet herkenbaar zijn en duidelijk overeenkomsten vertonen met de visualisering van b.v. raambiljetten en posters. Verder is het noodzakelijk om gemeenteleden in een vroeg stadium er op te wijzen dat in januari a.s. de actie Kerkbalans weer wordt gehouden. Regelmatige aankondigingen, waarvan voorbeelden door de Raad voor de Plaatselijke Geldwerving (RPG) gemaakt worden (te downloaden van de website www.kerkbalans.nl), verhogen de betrokkenheid.

Benaderen gemeenteleden

Gemeenteleden confronteren met een uitgebreide begroting om daarmee het bijdrageniveau te verhogen, werkt meestal niet. Het gaat erom dat gemeenteleden duidelijk wordt gemaakt waar hun bijdrage voor nodig is. Met andere woorden: duidelijk maken wat de betekenis van de kerk is. Dat kan b.v. als volgt:

- De kerk, waar elke zondag de verkondiging van het Evangelie plaatsvindt en die veel mensen tot steun is.
- De kerkelijke gemeente, die zich inzet voor de medemens, zoals door het bezoeken van zieken, ouderen en zwakken in onze samenleving die extra aandacht nodig hebben.
- De kerkenraad, die aandacht geeft aan de jeugd door middel van jeugd- en jongerenwerk.
- De kerkgemeenschap, die probeert mensen die aan de rand van de samenleving terecht gekomen zijn, weer een menswaardig bestaan te bieden.
- De kerk, die zich inzet voor onze samenleving in haar geheel.
- De kerkelijke gemeente, die een al dan niet monumentaal kerkgebouw onderhoudt, dat in ons dorp het beeld bepaalt.

Bij het vaststellen van folderteksten of teksten van brieven kunnen bovengaande zaken betrokken worden. Wilt u bepaalde doelgroepen benaderen, b.v. de categorie bijdragers van € 100 - € 250, en twijfelt u of u de juiste toon in de brief hebt aangeslagen, leg dan het concept aan de RPG (postbus 176, 3300 AD Dordrecht) voor. Die laat het door echte professionals beoordelen zonder dat dit u geld kost.

Benaderen Kerkbalanslopers

Iedereen heeft het tegenwoordig erg druk en veel agenda's zijn vol gelopen wanneer wordt geprobeerd afspraken te maken voor een bespreking of ontmoeting. De actieperiode van Kerkbalans is reeds vroeg bekend. Ga daarom in oktober reeds uw Kerkbalanslopers benaderen voor hun medewerking in januari a.s.

Benaderen leiding jongerenclubs

In veel gemeenten wordt jaarlijks een tekenkleuractie gehouden over Kerkbalans. Via de leiding van de jongerenclubs worden jongeren benaderd en zo komen zij al in een vroeg stadium in aanraking met de actie Kerkbalans. Benader daarom vroegtijdig de leiding van deze clubs, leg hen uit waar het om gaat en vraag of zij in de periode van de actie Kerkbalans bereid zijn om door middel van een teken-kleurplatenactie aandacht aan Kerkbalans te besteden.

Bespreking in kerkenraad

Omdat geldwerving in feite een zaak is van gemeenteopbouw, is het noodzakelijk dat geldwerving vanuit de kerkenraad wordt aangepakt. Het college van kerkrentmeesters moet er op toezien dat het onderwerp "Plaatselijke geldwerving" periodiek, maar zeker in deze tijd, op de agenda van de kerkenraad wordt geplaatst.

De kerkelijk werker: werker met Zin

De workshop over de kerkelijk werker die op het VKB-Congres van 12 april 2014 werd gehouden, werd geleid door mevr. M.W. Volders, terwijl de heer H.L. Roth het verslag maakte. De inleidingen werden gehouden door mevr. M. van Andel en de heer P. Quakkelaar, beiden van de Vereniging Kerkelijk Werkers (VKW). Een korte voorstelronde brengt in beeld met welke achtergrond en met welk doel de aanwezigen de workshop bijwonen. De redenen zijn heel divers. Sommige gemeenten zoeken op dit moment een kerkelijk werker. Anderen willen graag wat horen over de relatie tussen kerkelijk werker en predikant, of over de relatie met vrijwilligers. Ook nieuwe ontwikkelingen als het bevestigen als ambtsdrager komen aan de orde.

Profiel

Er ontstaat een interactief gesprek tussen de inleiders en de groep over onder meer de volgende onderwerpen. Vanuit de VKW wordt benadrukt dat het van belang is om vooraf na te denken over het profiel van de kerkelijk werker/HBO-theoloog. Wordt er samengewerkt met een predikant? Moeten er ook werkzaamheden van een predikant worden waargenomen? Of zijn er juist andere werkzaamheden die de aandacht moeten krijgen? Wat is nodig in de specifieke gemeente? Gaat het om gesprekskringen of juist om projecten? In de oriëntatiefase is het ook van belang om te kijken wat een kerkelijk werker zoal als bagage heeft. De notitie "Een professional met diepgang" – domeincompetenties voor de Bachelor of Theology geeft daar een goede indruk van. Het domeincompetentieprofiel bevat een negental competenties: hermeneutische, pastorale, liturgische, missionaire, educatieve, agogische, leiderschap, communicatie en persoonlijke competentie. De notitie is te vinden op de website van de VKW. Vervolgens is het van

belang om kennis te nemen van de Gids voor werving en aanstelling van een kerkelijk werker. Daarin komen zaken aan de orde als kerkordelijke bepalingen, register voor kerkelijk werkers, aanstelling, bevestiging als ambtsdrager en notities bij de arbeidsvoorwaardenregeling. De gids is te vinden op de website van de landelijke kerk.

Werving

Na een goede voorbereiding komt de daadwerkelijke werving en selectie. Gemeenten kunnen een vacature ook plaatsen op de website van de VKW, waar leden regelmatig zullen kijken of er vacatures zijn. Ook kan de VKW meedenken over de tekst voor de advertentie. Vanuit de kennis en ervaring van de VKW kan er gekeken worden naar

mogelijke fouten in de tekst. Uiteindelijk volgt aanstelling. Daar is een model voor beschikbaar, aangepast aan de recente wijzigingen in de regelgeving. Met de aanstelling is nog niet alles rond. Introductie en begeleiding spelen een rol. Onderwerpen als functioneringsgesprekken, permanente educatie en werkbegeleiding komen daarbij in beeld. Het was een boeiende workshop die het hele veld van de kerkelijk werker/HBO-theoloog weer eens op een rijtje zette, met verwijzing naar recente ontwikkelingen en beschikbare bronnen. Tenslotte bedankte mevr. Volders de beide inleiders voor de goede inhoud van de workshop. Websites: www.kerkelijkwerkers.nl; www.pkn.nl (Ik ben...Kerkelijk werker).

Kalender voor kerkrentmeesters

Voor de colleges van kerkrentmeesters is het van belang in de komende maanden o.m. aan de volgende zaken aandacht te besteden:

Oktober:

- Betaling Maandnota.
- Vóór 1 november dient het college van kerkrentmeesters de begroting 2015 in bij de kerkenraad, vergezeld van het collecterooster waarover tevoren met het college van diakenen overeenstemming is bereikt. Zie hiervoor o.m. pag. 277 en 278 van het vorige nummer van "Kerkbeheer".
- Bestellingen foldermateriaal Kerkbalans 2015: uiterlijk eind september opgave van aantallen; uiterlijk eind oktober teksten aanleveren van door drukkers op te maken folders en uiterlijk eind november opgave van online bestellingen.
- Herziening pachtprizen (aanpassing eens per drie jaar).

November:

- Betaling Maandnota.
- Publicatie in het kerkblad over de definitieve afwikkeling van de actie Kerkbalans 2014.
- Na voorlopige vaststelling van de begroting 2015 door de kerkenraad publicatie hiervan in het kerkblad en ter inzage legging van de begroting voor gemeentelieden.
- De meerjarenbegroting bijstellen.
- Bespreking in de kerkenraad over de voorbereiding van de actie Kerkbalans 2015.
- Aankondiging van de actie Kerkbalans 2015 in het kerkblad.

Een bron van inspiratie

R.M. Belder

Dit jaar viel "De Week van de begraafplaats" in de periode 31 mei – 8 juni 2014. De Week van de Begraafplaats is een initiatief van de ASCE, de Association of Significant Cemeteries in Europe (www.significantcemeteries.org). Bij deze organisatie zijn op dit moment 179 begraafplaatsen uit 22 landen aangesloten. De Week is dit jaar voor de twaalfde maal georganiseerd en voor het eerst deed Nederland mee.

De Landelijke Organisatie van Begraafplaatsen (LOB) en de Vereniging De Terebinth faciliteerden deze bijzondere gebeurtenis dit jaar voor het eerst. De Week van de Begraafplaats levert een goede bijdrage aan de gemeenschappelijke doelstelling om het publiek meer vertrouwd te maken met alle aspecten die de begraafplaatsen in Nederland bieden.

Adviesgroep begraafplaatsen

Voor de beheerders van begraafplaatsen organiseerde de Adviesgroep Begraafplaatsen op 5 juni 2014 op de begraafplaats Zorgvlied in Amsterdam een interessante praktijkexcursie. Deze excursie werd begeleid door Arpad Nesvadba, manager Zorgvlied, Albert van der Laan, adviesbureau begraafplaats beheer en Ada Wille, Wille Landschaps & Begraafplaatsarchitectuur. De bijeenkomst werd door zo'n 60 beheerders van algemene en kerkelijke begraafplaatsen bezocht.

De heer Nesvadba, die de bijeenkomst in de aula van Zorgvlied opende, deelde mee dat de begraafplaats uit 1870 dateert en dat veel bekende Nederlanders op deze begraafplaats begraven liggen. Op dit moment heeft de begraafplaats nog een capaciteit voor 3.000 graven. Maar omdat het cremeren steeds grotere vormen gaat aanne-

Begraafplaats Zorgvlied

men, heeft ook Zorgvlied besloten een crematorium te bouwen. Verwacht wordt dat dit in 2015 wordt gerealiseerd. Hierna sprak mevr. Ada Wille van WILLE Landschaps- & begraafplaatsarchitectuur over het ontwerpen van begraafplaatsen en de rol van de groenvoorziening hierbij. Zij heeft een bureau voor landschapsarchitectuur met als specialisatie (her)inrichtingsplannen voor kerkhofjes, begraafplaatsen en crematoriaterreinen.

De Adviesgroep begraafplaatsen bestaat naast o.a. mevr. Ada Wille uit Albert van der Laan, die een adviesbureau leidt dat gespecialiseerd is in begraafplaatsbeheer, projectmanagement, actualiseren en digitaliseren van de grafadministratie en directievoering en interim beheer.

Na deze introductie van Zorgvlied en de Adviesgroep volgde er een interactieve excursie over de begraafplaats Zorgvlied, waarbij o.a. aan de orde kwamen:

- beheer en onderhoud;
- management;
- service en dienstverlening;
- ontwerp en inrichting;

- renovatie en innovatie;
- een kijkje op en in 't Lalibellum; en
- de producten van Zorgvlied.

Vernieuwing en binding

Zorgvlied verwacht dat het uiteindelijke percentage crematies in de regio van Amsterdam zo rond 85 procent komt te liggen. Het is dan belangrijk om aandacht te besteden aan het inpassen van de verschillende asbestemmingen op deze historische begraafplaats. Tijdens de excursie werden de mogelijkheden hiervan bekeken. Ondergronds verstrooien van asmonumenten, het sterretjesveld voor te vroeg geboren kindjes en het bijzetten in familie-urnen, waarin de as van familieleden kan worden samengevoegd, zijn gerealiseerde vernieuwde concepten. Een columbarium langs de waterkant, een ecologische grafwijk en een algemeen grafkeldercomplex (naar ontwerp van mevr. Ada Wille) zijn andere voorbeelden van vernieuwing en verbreding van keuzemogelijkheden.

Als speciaal thema werden vanaf 1 ►

Subsidie mogelijk voor uw kerkelijk monument

Kerkrentmeesters hebben steeds meer moeite om hun kerkgebouwen te behouden voor de toekomst. Vooral als het gaat om oude monumenten die met regelmaat kostbaar onderhoud behoeven. Het zijn kosten die men vaak niet meer kan opbrengen. Via aanpassingen in het kerkgebouw kan het gebruik worden verbreed waarmee de kerk extra inkomsten genereert. Denk daarbij bijvoorbeeld aan congressen, beurzen, lezingen, concerten. Daartoe zijn voorzieningen nodig die een kerkgebouw doorgaans niet heeft, zoals toiletten, een garderobe, extra meubilair en bergruimte daarvoor, een koffi corner of zelfs een professionele keuken. Een heel mooi voorbeeld van een dergelijke verbreding van het gebruik is

De Zuiderkerk te Enkhuizen. Fotografie: Frans Hanswijk

onlangs gerealiseerd in de laatmiddeleeuwse Zuiderkerk in Enkhuizen. De nieuwe, strak vormgegeven inbouw in de Kruiskapel is ontworpen door Ron Verduijn en Herman Bakker van Van Hoogevest Architecten en lijkt nu al een vanzelfsprekend onderdeel te zijn geworden

van de oude kerk met zijn bijzondere bouwgeschiedenis. Niet voor niets is de interventie genomineerd voor de Arie Keppler prijs 2014, in de categorie cultuurhistorisch erfgoed. De zelfdragende inbouw herbergt op de begane grond onder meer een foyer en een keuken. Op

juni rondleidingen gegeven langs enkele op Zorgvlied aanwezige Domus Aeterna. De naam betekent: Eeuwig huis, een term uit de Romeinse tijd. In de afgelopen tien jaar is op Zorgvlied een trend ontstaan waarbij in kleine kastjes of huisjes (Domus Aeterna) dierbare spulletjes of urnen worden bewaard. Een interessante ontwikkeling omdat een graf op deze wijze een extra dimensie krijgt. Zeker als men in de Domus Aeterna zaken bewaart die aan de overledene toebehoorden of voor deze bedoeld zijn. Producenten kunnen deze zo ontwerpen dat er kleine familiecolombaria gaan ontstaan.

De manager van Zorgvlied stelde dat het beleid van Zorgvlied erop gebaseerd is dat met ieders wensen over het soort graf, de grafbedekking e.d. rekening wordt gehouden. Maar zodanig dat ondanks de grote diversiteit van mogelijkheden, de gehele inrichting van de begraaf-

plaats Zorgvlied daardoor veruitstijgt boven de gemiddelde begraafplaats. Het Lalibellum - een soort mausoleum - dat ontworpen is door mevrouw Ada Wille, biedt een capaciteit van 2.200 bijzettingen.

Betekenis voor beheerders kerkelijke begraafplaatsen

Wat betekent dit nu voor beheerders van kerkelijke begraafplaatsen? In elk geval is het van groot belang om met onderstaande aandachtspunten rekening te houden:

- Besteed aandacht aan het wensenpakket van de mensen die interesse hebben om op een kerkelijke begraafplaats te worden begraven.
- Veel mensen beschouwen een begraafplaats als een park waar het goed toeven is. Besteed dus goede aandacht aan de bomen en de struiken.
- Bied binnen de mogelijkheden die een kerkelijke begraafplaats kan geven, keuzemogelijkheden

aan toekomstige belanghebbenden en/of rechthebbenden.

- Volg de ontwikkelingen op het gebied van crematie en probeer binnen de mogelijkheden die in een kerkelijke gemeente aanwezig zijn, in te spelen op de behoefte die er bestaat om urnen te plaatsen en de mogelijkheid te bieden tot het uitstrooien van de urnen.

Het wordt zo vaak gezegd: de wereld om ons heen verandert - en dat proces voltrekt zich in een ijtempo. Daarom is het noodzakelijk dit proces goed te volgen en op basis daarvan een nieuw beleid te gaan ontwikkelen. Een beleid dat gebaseerd is op de huidige trends en het verwachtingspatroon waar de praktijkexcursie op de begraafplaats Zorgvlied in Amsterdam een duidelijk voorbeeld voor was.

de verdieping zijn twee zalen gemaakt voor de kinderopvang die verhuurd kunnen worden aan derden, maar ook gebruikt worden voor repetities van het koor zonder hinder te veroorzaken in de kerkruimte zelf. Op de inbouw zijn leuke functionele ruimtes gecreëerd onder de houten gewelven met een prachtig uitzicht in de kerk en voor velerlei doelen te gebruiken. In de kerkruimte zelf zijn ook veranderingen doorgevoerd om looproutes te structureren en specifieke functies toe te kennen per beuk. De herinrichting van de Zuiderkerk is niet alleen een herbestemming van de kerk, maar ook een voortbestemming. Deze term is door de architect geïntroduceerd en geeft goed aan dat het in Enkhuizen gaat om de integratie van nieuwe functies met behoud van de oorspronkelijke, kerkelijke functie.

Om een dergelijke voortbestemming mogelijk te maken is geld nodig. Gelukkig geeft de overheid ook dit jaar weer een financiële impuls aan behoud van monumenten via de subsidieregeling stimulering herbestemming monumenten. Eigenaren en belanghebbenden van monumenten of gebouwen met een cultuurhistorische waarde kunnen via deze regeling aanspraak maken op een financiële ondersteuning voor het uitvoeren van een haalbaarheidsonderzoek. Van 1 oktober tot en met 30 november 2014 kan hiervoor een aanvraag worden ingediend. Bij een haalbaarheidsonderzoek wordt gekeken naar mogelijkheden voor een breder gebruik van het (kerk)monument. Een voorbeeld van een dergelijk onderzoek is door Van Hoogevest Architecten in samenwerking met KAAder kerkadvies uitgevoerd voor de Protestantse Gemeente te Wageningen. Architect Ron

Ouderling-kerkrentmeester Henk Wijnveen zegt hierover:

De Protestantse gemeente te Wageningen heeft laten onderzoeken welke mogelijkheden er zijn om via herbestemming de toekomstige financiering van onze monumentale Grote Kerk op de Markt te verbeteren. Nieuwe functies kunnen hiertoe bijdragen, maar deze stellen nieuwe eisen aan het gebouw, waaraan kan worden voldaan door o.a. het optimaliseren van bestaande ruimten en het creëren van nieuwe ruimten.

Van Hoogevest architecten heeft in samenwerking met KAAder kerkadvies met kennis van zaken en respect voor de historische en architectonische waarden van het monument, de ingrijpende veranderingen op een goede manier vormgegeven. Bovendien is een marktonderzoek uitgevoerd dat inzicht geeft in potentiële medegebruikers en het rendement op de benodigde investeringen.

Hopelijk lukt het ons de financiën voor de metamorfose rond te krijgen en een vernieuwd kerkgebouw te verwezenlijken. Een gebouw dat een goede plek blijft om als gemeente ons geloof te beleven en waarvan ook de stad en de omgeving volop gebruik kunnen maken.

Verduijn (VHA) heeft samen met Alwin Kaashoek (KAAder) mogelijkheden onderzocht voor toekomstig gebruik. Om te komen tot een duurzame interventie is niet alleen gekeken naar wat er mogelijk is vanuit de architectuur, maar ook naar hetgeen vanuit de markt wordt gevraagd. Naast de vraag 'wat kan er met het gebouw' is de vraag 'wie is er geïnteresseerd in het gebruik van het gebouw' even zo belangrijk. Door KAAder kerkadvies is gekeken naar markttechnische mogelijkheden, waarbij gezocht is naar potentiële partijen die een rol willen spelen bij het gebruik van de kerk in Wageningen. Vanuit dit multidisciplinaire onderzoek naar de gebruiksmogelijkheden heeft Ron Verduijn een plan gemaakt dat voorziet in een breder gebruik van de Grote Kerk. Door toevoeging van een nieuw stijppunt in de toren wordt een nieuwe museale route ontsloten en nieuwe multifunctionele ruimtes toegankelijk gemaakt. Het is een

financieel en ruimtelijk haalbaar plan dat de Protestantse Gemeente in Wageningen nieuwe kansen biedt.

*Carien de Boer-van Hoogevest
(architectuurhistoricus)
Alwin Kaashoek*

■ Koninklijke onderscheiding

Ter gelegenheid van zijn aftreden als ouderling is Andries van Roekel (Doetinchem) benoemd tot lid in de Orde van Oranje-Nassau. Van Roekel heeft een onvoorstelbare staat van dienst. Van 1994 tot 2006 was hij voorzitter van de wijkkerkenraad Catharinakerk. Sinds 2000 was hij kerkrentmeester, per 2007 voorzitter van het college.

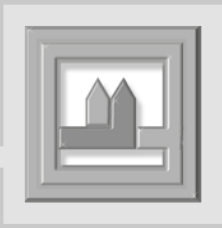
Insignes van de

Protestantse Kerk in Nederland

ZILVER

toegekend aan:

Bartje Aarke Schreuders, Heerewaarden, 7 jaar diaconale activiteiten, 8 jaar kerkrentmeester, 20 jaar leidster zondagsschool en 10 jaar lid kerkkoor

Onderscheidingen van de VKB

GOUD MET BRILJANT

toegekend aan:

Arie Geluk, Cillaarshoek, 50 jaar organist

Cees van Drongelen, Hendrik Ido Ambacht, 50 jaar organist

C. van Drongelen, Hendrik Ido Ambacht

Jan Bakker, 't Zandt-Godlinze, 50 jaar organist

J. Bakker, 't Zandt-Godlinze

Francina Goosensen-Lagrouw, Hoofdhofgemeente Zwolle, 51 jaar medewerkster verjaardag fonds en diverse functies

GOUD

toegekend aan:

Cornelia Bakker, Amsterdam – Zuidoost, 25 jaar verspreiden van het kerkblad

C. Bakker, Amsterdam – Zuidoost

Marinus van Westen, Borssele, 40 jaar organist

Johan Oenk, Emmauskerk te Hattem, 40 jaar organist

J. Oenk, Hattem

Henk van Lingen, IJsselstein, 40 jaar organist

Foekje Nijland-Krikke, Steggerda, 40 jaar organiste

F. Nijland-Krikke, Steggerda

ZILVER

toegekend aan:

Cor van der Harst, Apeldoorn, 38 jaar organist

Gijsbertus Johannes Vink, Arnhem, 36 jaar koster

G.J. Vink, Arnhem

Willem Louis Eenink, Dieren, 25 jaar koster

W.L. Eenink, Dieren

Lydia Paulina Gertrude Vuijk, Nijmegen 25 jaar kosteres

Gerard Wellink, Hofkerk Oldenzaal, 25 jaar kerkrentmeester, administrateur

G. Wellink, Oldenzaal

Jan van Elst, Welkomkerk Rockanje, 25 jaar organist

Hendrik Adriaan Quist, Tholen, 29 jaar notabel, kerkrentmeester, reserve organist en organist

H.A. Quist, Tholen

BRONS

toegekend aan:

Trijntsje Wierda- van der Heide, Op 'e Noed, o.a. 16 jaar koster zorgcentrum Doniahem

DEN HOED
aannemers

De ambachtelijke bouwer

Den Hoed Aannemers B.V.
Bergambacht 0182 - 351 225

Gespecialiseerd in **restauratie** en
onderhoud van uw **kerkgebouw**

Kijk voor referenties en meer info op www.denhoed.nl

■ RESTAURATIE ■ ONDERHOUD ■ NIEUWBOUW

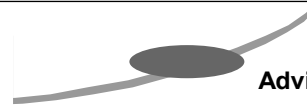

dekkerdrukwerken

hortensiastraat 10, 8903 JN leeuwarden
telefoon: (058) 233 00 00 www.dekkerdrukwerken.nl
u kunt nu ook via onze website bestellen, zie "webdrukkerij"

VOORDELIGE COLLECTEBONNEN

1,00	1,25	1,50	2,00	2,50	5,00
1,00	COLLECTEBONNEN				5,00

Adviesbureau Kerkfusies

Notarieel jurist met veel ervaring, adviseert en begeleidt plaatselijke kerken in het notariële traject van vereniging (fusie) tot en met de notariële akte.

Info: mr. M.J. van Vliet-de Vos,
T: 071-5210272, 0625 020 352,
E: info@advieskerkfusies.nl,
www.advieskerkfusies.nl

Lakerveld ingenieurs- & architectuurbureau BV
architectuur - instandhouding - onderhoud - bouwtekorten

Noordzijde 95'
tel. 0183-582600

4225 PL Noordeloos
fax. 0183-581049

info@lakerveld-noordeloos.nl www.lakerveld-noordeloos.nl

NIEUWBOUW
RESTAURATIE
ONDERHOUD

Platinalaan 10
5234 GH 's-Hertogenbosch
Tel 073 641 29 51
Fax 073 642 50 55
www.pelsenvanleeuwen.nl
info@pelsenvanleeuwen.nl

ins
ure
klepel
klokken
minuten
wijzerpl
betrouw
renovatie
onderhoud
luidklokken
klokkenspele
torenuurwerk
ad

Nabben
klokkenservice

Velhorstweide 18
5709 MJ Helmond
Tel: +31 (0)6 55330003
web: www.klokkenservice.nl
e-mail: info@klokkenservice.nl

PARTNER VOOR UW:

LUIDKLOKKEN WIJZERPLATEN
TORENUURWERKEN KLOKKENSPELEN
VERGULDWERKEN ONDERHOUD EN ADVIES

Betrokken en Betrouwbaar

RIDDER

LEIDEKKERS EN
KOPERSLAGERS

A SKINS FOR BUILDINGS COMPANY

DE SPECIALIST IN ONDERHOUD EN RESTAURATIE

Ook kunt u bij ons terecht voor een vrijblijvende begroting t.b.v. een subsidieaanvraag.

Vestiging Ridder Noord:
Marowijne 41
1689 AR Zwaag

Vestiging Ridder Zuid:
Dommelstraat 31
5347 JK Oss

ACADEMIEGEBOUW UTRECHT

WWW.RIDDERLEIDEKKERS.COM

INFO@SKINSFORBUILDINGS.COM

T +31 (0) 888 111 888

Dorpskerk Schipluiden

Een **goede verstaanbaarheid** in de kerk is niet altijd eenvoudig te realiseren. Door een veelheid aan akoestische factoren is het nodig een professionele en ervaren partner in te schakelen.

Schaapsound is dé leverancier op het gebied van kerkgeluids-installaties, projectie en videoapparatuur en moderne oplossingen voor de kerkteléfono.

Niet alleen door jarenlange ervaring in honderden kerken, maar ook door ons specialisme in het zelf ontwikkelen van hoogwaardige, innovatieve producten. **Zo kunnen we optimaal inspelen op uw specifieke situatie.**

schaapsound

Kaartenmakerstraat 18
2984 CB **Ridderkerk**
0180-41 46 00

Baileystraat 2a,
8013 RV **Zwolle**
038-785 19 77

Mussenberg 7
6049 GZ **Roermond**
0475-33 69 44

www.schaapsound.nl
info@schaapsound.nl

Donatus

het vertrouwde verzekeringsloket van A tot Z

Voor kerken en kerkelijke gebouwen heeft Donatus een aantal specifieke verzekeringsproducten ontwikkeld. Ook voor kerkelijke werkers in loondienst en kerkelijke vrijwilligers heeft Donatus verzekeringen op maat. Bijvoorbeeld:

- + aansprakelijkheid en rechtsbijstand
- + auto/verkeersschade
- + CAR-verzekering
- + inboedel/inventaris
- + kerkgebouwen, pastorieën en woonhuizen
- + kostbaarheden
- + milieuschade
- + monumenten
- + ongevallen vrijwilligers
- + orgels
- + verenigingsgebouwen
- + ziekengeld
(loondoorbetaling bij ziekte)
- + ziektekosten/zorgverzekering

Graag informeren wij u nader. Bel ons gerust voor een informatiefolder of een afspraak. Ook kunt u via onze website vrijblijvend een offerte aanvragen.

Donatus

Dé kerken- en monumentenverzekeraar

www.donatus.nl tel. 073 - 5221700

VERENIGING VOOR
KERKRENTMEESTERLIJK
BEHEER IN DE PKN

BELANGENBEHARTIGING • DIENSTVERLENING • KENNIS INSTITUUT

De Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer is de organisatie van beheerders in de Protestantse Kerk in Nederland. De VKB zorgt voor de belangenbehartiging en de dienstverlening voor haar leden.

Daarnaast is de Vereniging een kennisinstituut ten dienste van kerkrentmeesters en alle andere beheerders in de Kerk. De VKB beschikt daartoe over veel kennis en ervaring op het gebied van geldwerving, gebouwen en monumenten, beheer van begraafplaatsen, verzekeringen, enz.

De VKB weet wat er speelt in de kerk en in de wereld daar omheen. Zij weet wat kerkelijke gemeenten nodig hebben en zoekt daar betaalbare oplossingen voor. Protestantse gemeenten, Hervormde gemeenten, Gereformeerde kerken en Evangelisch-Lutherse gemeenten, maar ook externe relaties die binnen de doelstellingen van de Vereniging vallen, kunnen gebruik maken van de volgende diensten van de VKB:

- **MAATWERK IN VERZEKERINGEN:**
nu al ruim 6000 verzekeringen, ondergebracht bij Marsh/Mercer, voor WA, bestuurdersaansprakelijkheid, rechtsbijstand, ongevallen, fraude en beroving, vervanging van predikanten, zorg en inkomen, inkomensverzekeringen onder op maat gemaakte polisvoorwaarden en tegen uiterst scherpe premies.
- **STEUN BIJ GELDWERFING:**
al het materiaal voor de actie Kerkbalans, eigen folders en brochures voor uw gemeente, advies voor de plaatselijke geldwerving.
- **ADVIEZEN VOOR BEHEERDERS:**
over kerktorens, orgels en kerkverwarming, belastingwetgeving en beheer van kerkelijke begraafplaatsen.
- **PUBLICATIES:**
handleiding voor kerkrentmeesters, modellen voor plaatselijke regelingen, overeenkomsten en tarieven.
- **ONDERSCHIEDINGEN VOOR VRIJWILLIGERS:**
draaginsignes en speldjes bij jubilea van kerkelijke medewerkers.

VKB - IN DIENST VAN DE KERK

Centraal Bureau Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer
in de Protestantse Kerk in Nederland
Nicolaas Maessingel 271D, 3311 KS Dordrecht
Postadres: Postbus 176, 3300 AD Dordrecht.
Telefoon: 078 - 639 36 66, Fax: 078 - 631 59 49
E mail: info@kerkrentmeester.nl
Website : www.kerkrentmeester.nl